

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Tomáš Trávníček

Odpovědnost řídící osoby za újmu způsobenou řízené osobě

Diplomová práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Odpovědnost řídící osoby za újmu způsobenou řízené osobě vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 28. 3. 2018

Tomáš Trávníček

Rád bych poděkoval vedoucímu diplomové práce Mgr. et Mgr. Janu Petrovovi, Ph.D., LL.M. za cenné připomínky, odborné vedení a vstřícnost.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	4
Úvod.....	5
1. Koncern.....	7
1. 1. Ochrana zájmů ohrožených osob	7
1. 2. Řídící osoba.....	8
1. 2. 1. Identifikace řídící osoby.....	9
1. 3. Řízená osoba	11
1. 4. Jednotné řízení	12
1. 5. Následky vzniku koncernu	14
1. 4. Přiznaný a nepřiznaný koncern	15
2. Odpovědnost za újmu způsobenou řízené osobě.....	18
2. 1. Objektivní, nebo subjektivní odpovědnost?	19
2. 2. Předpoklady vzniku povinnosti nahradit újmu dle § 71 odst. 1 ZOK.....	21
2. 2. 1. Jednání.....	21
2. 2. 2. Následek.....	28
2. 2. 3. Příčinná souvislost v intencích paragrafu 71 odst. 1 ZOK.....	32
2. 2. 4. Protiprávnost	33
2. 2. 5. Újma.....	34
2. 2. 6. Zavinění.....	35
2. 3. Vyrovnaní újmy	37
2. 4. Shrnutí.....	40
Závěr	43
Seznam literatury	45
Abstrakt.....	50
Abstract	50
Klíčová slova.....	51
Keywords	51

Seznam použitých zkratek

ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění zákona č. 179/2013 Sb., účinného ke dni 31. 12. 2013
AktG	zákon BGBl. I S. 1089 ze dne 06. 09. 1965 (Aktiengesetz), ve znění pozdějších předpisů
zákon o AML	zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů
InsZ	zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Právní úprava odpovědnosti řídicí osoby za újmu způsobenou řízené osobě doznala díky rekonstrukci soukromého práva značných změn. České úpravě koncernů se sice v minulosti věnovala pozornost, značné množství zdrojů je však kvůli změně pojetí koncernů obtížně použitelné. Problematika náhrady újmy v koncernových vztazích je českou jurisprudencí zpracována fragmentárně, v současné době neexistuje aktuální dílo, které by se uceleně zabíralo problematikou, které se věnuje tato diplomová práce.

Ačkoliv je zcela běžné, že jsou v jednom koncernu začleněny společnosti rezidující v různých státech, neexistuje ucelená úprava koncernového práva na úrovni Evropské unie. Pokusem o regulaci koncernů na úrovni dnešní Evropské unie byl návrh Deváté směrnice ze 70. let minulého století, který však nebyl nikdy přijat.¹ Regulace koncernového práva tak zůstává hlavně na jednotlivých státech. V českém právním řádu je úprava koncernového práva vtělena mezi úpravu podnikatelských seskupení dle § 71 až § 91 zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Úprava českého koncernového práva byla za účinnosti obchodního zákoníku² výrazně inspirována úpravou německou, pro kterou je typická obsáhlá regulace vzniku koncernů a jejich fungování. Následně však došlo v souvislosti s přijetím zákona o obchodních korporacích ke změně koncepce, přičemž patrná je inspirace francouzskou úpravou. Od roku 2014 tak zákon ponechává koncernům značnou volnost, zaměřuje se však na případy, kdy dochází k ohrožení zájmů jiných osob. Pro případy náhrady újmy je ponechán značný prostor příslušným ustanovením občanského zákoníku, sám zákon o obchodních korporacích neobsahuje komplexní úpravu. Česká úprava koncernového práva se tak v některých aspektech přibližuje německé úpravě, v jiných naopak úpravě francouzské, omezit je proto použitelná rovněž německá a francouzská jurisprudencí a judikatura.

Primárním cílem této práce je zhodnotit aplikovatelnost institutu náhrady újmy řízené osobě dle § 71 odst. 1 ZOK. Ačkoliv dané ustanovení dopadá i na nižší stupně propojení, tedy na ovládání a vliv, cílem této práce je poukázat právě na specifika dopadající na koncerny. Za tím účelem je v první kapitole vymezeny znaky koncernu, tedy pojmy řídicí osoba, řízená osoba a jednotné řízení. V druhé kapitole je poté rozebrána aplikovatelnost ustanovení paragrafu 71 odst. 1 ZOK. Důraz je přitom kladen zejména na možnost ochrany zájmů osob,

¹ Blíže viz HAVEL, Bohumil. Forum Europaeum on Company Groups: Návrhy na usnadnění přeshraničního řízení koncernů v Evropě. *Obchodněprávní revue*. 2016, roč. 7, č. 2, s. 59.

² Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění zákona č. 179/2013 Sb., účinném ke dni 31. 12. 2013.

které jsou ohroženy v důsledku prosazování vlivu. Po přečtení této práce by měl čtenář být schopen určit, zda lze v daném konkrétním případě nahradit újmu dle výše uvedeného ustanovení.

1. Koncern

1. 1. Ochrana zájmů ohrožených osob

Vzájemné majetkové propojení společností je ekonomickou realitou. Zakazovat tato podnikatelská uskupení by bylo absurdní, neboť by odporovalo základním požadavkům trhu, právo by proto v zásadě mělo reflektovat potřeby ekonomické sféry, nikoliv naopak.³ Jednu z možností uspořádání koncernového práva poskytuje tzv. Rozenblumův koncept, ke kterému se konec konců hlásí i zákon o obchodních korporacích.⁴ Tato koncepce vychází ze základní myšlenky, že právo má koncerny regulovat jenom v tom případě, kdy by chování koncernu mohlo mít za následek vznik újmy řízené osobě, potažmo jejich věřitelům a menšinovým společníkům. Ochrana zájmů ohrožených osob je účelem koncernového práva rovněž dle tuzemské judikatury.⁵ Sporné otázky vznikající v oblasti koncernového práva poté dle Rozenblumova konceptu řeší soudy aplikací obecných soukromoprávních norem.⁶

Česká právní úprava koncernového práva proto neupravuje například způsoby vzniku koncernů (jak tomu bylo před účinností zákona o obchodních korporacích),⁷ ale pouze vytyčuje základní pravidla pro náhradu újmy a další ochranu práv minoritních společníků (např. tzv. sell out)⁸. V tomto ohledu proto došlo k odklonu od úpravy inspirované německým právním řádem, především německým zákonem o akciových společnostech⁹ (AktG).¹⁰

České koncernové právo je inspirováno taktéž anglickou doktrínou *wrongful trading*,¹¹ která si klade za cíl zajistit co nejvyšší míru uspokojení věřitelů v insolvenčním řízení.¹² Projevem této doktríny je např. § 68 ZOK zakládající za předpokladu splnění uvedených podmínek povinnost ručení statutárnímu orgánu společnosti, o které bylo rozhodnuto, že je

³ STRUHÁROVÁ, Beata, SALAČ, Jaroslav. Nabídky převzetí v Evropské unii a české právo. *Právní zpravodaj*, 2003, roč. 4, č. 2, s. 8.

⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). s. 28.

⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2005, 29 Cdo 3661/2010.

⁶ ČERNÁ, Stanislava. K rozdílům mezi německou a francouzskou koncepcí skupin společností. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 8, s. 283.

⁷ Rozlišován koncern faktický a smluvní, srov. HORÁČEK, Vít. In BĚLOHLÁVEK, Alexandr J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 449 (§ 71 ZOK).

⁸ Srov. § 89 ve spojení s § 328 a § 329 zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

⁹ zákon BGBl. I S. 1089 ze dne 06. 09. 1965 (Aktiengesetz), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Příkladem dřívější výrazné informace může být např. § 18 AktG, dle kterého vzniká koncern buďto na základě faktického stavu (§ 18 odst. 2 AktG), nebo na základě ovládací smlouvy (*Beherrschungsvertrag*).

¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) s. 37.

¹² ČERNÁ, Stanislava. K rozdílům mezi německou a francouzskou koncepcí skupin společností. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 8, s. 284.

v úpadku. Doktrína se dále promítá přímo v insolvenčním zákoně, zejména v souvislosti s omezením hlasovacích práv řídicí osobě, která má v insolvenčním řízení postavení věřitele.

Český právní řád tak sice ponechává koncernům značnou volnost, zároveň však ochraňuje zájmy minoritních společníků řízené osoby (případně osoby ovlivněné či ovládané) a věřitele této osoby. Základním předpokladem je možnost náhrady újmy, která vznikla v důsledku zásahu osoby řídicí (a rovněž vlivné či ovládající), jak presumuje § 71 odst. 1 ZOK. Ekonomickou realitu poté odráží zvýhodnění tzv. příznaného koncernu¹⁴, proto je nezbytné tento termín dále definovat a porovnat s koncernem tzv. nepříznaným.

1. 2. Řídicí osoba

Při definování koncernu je možno vyjít ze zákonné definice § 79 odst. 1 ZOK, dle které „[j]edna nebo více osob podrobených jednotnému řízení (dále jen „řízená osoba“) jinou osobou nebo osobami (dále jen „řídicí osoba“) tvoří s řídicí osobou koncern.“ Pro bližší pochopení definice je proto nezbytné definovat rovněž pojmy řídicí osoba, řízená osoba a jednotné řízení.

Zákon o obchodních korporacích nestanovuje pro řídicí osobu žádné podmínky, řídicí osobou proto může být obecně kdokoli.¹⁵ Může jí být osoba fyzická, osoba právnická, podnikatel i nepodnikatel či stát. S ohledem na inkorporační zásadu však nelze uplatňovat povinnosti statusového charakteru zahraničním osobám.¹⁶ Povinnost náhrady újmy však mezi povinnostmi statusového charakteru nepatří, proto není a priori vyloučeno požadovat náhradu újmy po zahraniční osobě. Opačným výkladem, tedy pokud by řídicí osobou podle českého práva nemohla být osoba zahraniční, by mohlo dojít k omezení svobody usazování dle čl. 49 Smlouvy o fungování Evropské unie.¹⁷

Právní subjektivita rovněž není podmínkou pro existenci řídicí osoby. Řídicí osobou tedy může být například i svěřenský fond. Zákon sice hovoří pouze o osobě, pouhý gramatický výklad ustanovení § 79 odst. 1 ZOK však lze překonat. Svěřenský fond je schopen naplnit definici ovlivnění, neboť prostřednictvím svěřenského správce může „pomocí svého vlivu v obchodní korporaci (dále jen „vlivná osoba“) rozhodujícím významným způsobem ovlivní

¹⁴ Jedná se zejména o možnost využití § 72 odst. 1 a 2 ZOK.

¹⁵ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 629 (§ 79 ZOK).

¹⁶ Za zahraniční osobu se dle § 3024 OZ považuje „fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem mimo území České republiky“.

¹⁷ Srov. např. Rozsudek ze dne 20. 6. 2013, *Impacto Azul Impacto Azul Lda v. BPSA 9 – Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA, Bouygues Imobiliária – SGPS Lda, Bouygues Immobilier SA, Aniceto Fernandes Viegas, Óscar Cabanez Rodriguez, C-186/12, bod 38 a contr.*

chování obchodní korporace.“ Neexistuje proto rozumný důvod, proč by vlivná osoba nemohla být schopna naplnit rovněž požadavky kvalifikovanějšího seskupení¹⁸.

1. 2. 1. Identifikace řídicí osoby

Ačkoliv teoretické určení řídicí osoby nečiní pravděpodobně větší potíže, složitější může být určení řídicí osoby v praxi, zejména s ohledem na nedostatek faktických znalostí či důkazní nouzi. V případě nepřiznaného koncernu, nebude-li vymáhat újmu po řídicí osobě osoba řízená, nýbrž minoritní společník osoby řízené, může být složité zjistit, kdo fakticky úlohu osoby řídicí vykonává, pokud nebude vůbec vypracována zpráva o vztazích dle § 82 a násl. ZOK. Významnou roli pak zcela jistě hraje zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (dále jen „zákon o veřejných rejstřících“),

Identifikace řídicí osoby může být prostřednictvím zákona o veřejných rejstřících usnadněna v případě přímé majetkové účasti řídicí osoby v řízené osobě. Velmi praktická je v tomto ohledu zejména povinnost zapsání informací o společnících společnosti s ručením omezeným.¹⁹ Uveřejňování potřebných údajů způsobem umožňujícím dálkový přístup²⁰ ochraňuje ostatní společníky společnosti s ručením omezeným především v těch případech, kdy společenská smlouva umožňuje převod vlastnického práva k podílu, aniž by byl vyžadován souhlas valné hromady²¹. Naopak v případě akciových společností je povinnost zápisu údajů o akcionáři omezena pouze na ty případy, kdy má společnost pouze jediného akcionáře.²² Identifikace řídicí osoby proto může být komplikovanější, pokud je řízenou osobou akciová společnost.

V Zákoně o veřejných rejstřících je od 1. 1. 2018 nově upravena povinnost uvedení skutečného majitele korporace. Ačkoliv evidence skutečných majitelů není veřejným rejstříkem, může být tato informace v určitých případech využita při identifikaci řídicí osoby. Pojem skutečný majitel korporace sice nelze zaměňovat s pojmem řídicí osoba, identifikace skutečného majitele korporace (dále jen „skutečný majitel“) se však může stát vodítkem k určení řídicí osoby.

¹⁸ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 200 (§ 71 ZOK).

¹⁹ § 48 odst. 1 písm. j) zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

²⁰ § 7 odst. 1 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

²¹ Srov. § 208 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

²² § 48 odst. 1 písm. h) zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

Využití identifikace skutečného majitele přichází v úvahu v insolvenčním řízení. S ohledem na jednotné řízení koncernu spolu může mít řídicí osoba vůči osobě řízené pohledávky ve významné výši. Pokud se řízená osoba ocitne v úpadku, vystupuje řídicí osoba v tomto insolvenčním řízení v postavení věřitele. Akumulace pohledávek potom může vést k tzv. „koncernovému únosu“, kdy řídicí osoba jako věřitel silou hlasů svých zjištěných pohledávek směřuje insolvenční řízení určitým směrem.²³ Na tuto negativní skutečnost reaguje insolvenční zákon primárně tím, že stanovuje, že „[v]ěřitel, který s dlužníkem tvoří koncern anebo je osobou dlužníkovi blízkou, nesmí na schůzi věřitelů hlasovat, nestanoví-li zákon jinak“²⁴. Zájem na správném určení řídicí osoby má proto rovněž insolvenční správce. Jelikož řídicí osoba je zpravidla schopna řídit řízenou osobu z důvodu svého (či „nepřímo“ svého) podílu v řízené osobě, může být pro insolvenčního správce nezbytné určit skutečného majitele korporace²⁵ (*beneficial owner*²⁶). Tím je dle zákona o AML fyzická osoba, „která má fakticky nebo právně možnost vykonávat přímo nebo nepřímo rozhodující vliv v korporaci nebo v jiném právním uspořádání bez právní osobnosti“.²⁷ Zákon dále upravuje vyvratitelné domněnky, které mají za cíl usnadnit identifikaci skutečného majitele. Identifikací skutečného majitele obvykle neidentifikujeme řídicí osobu přímo, neboť řídicí osobou je zpravidla jiná obchodní korporace vlastněná tímto skutečným majitelem.²⁸ Určení skutečného majitele pohledávek uplatňovaných v insolvenčním řízení však může zpětně ukázat na existenci řídicí osoby a identifikovat ji. Je však nezbytné důrazně rozlišovat mezi institutem skutečného majitele a pravidly o ovládnutí. Má-li více korporací totožného skutečného majitele, nemusí být tyto korporace částmi jednoho podnikatelského seskupení.

²³ BRYCHTA, Michal. Koncernový únos – co ještě mohou koncernoví věřitelé?. *Bulletin advokacie*, 2017, roč. 24, č. 6, s. 49.

²⁴ § 53 zákona č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

²⁵ Insolvenční zákon definici tohoto pojmu sám neobsahuje, nýbrž využívá definici § 4 odst. 3 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „zákon o AML“)

²⁶ Termín používaný směrnicí č. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. 5. 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz a financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES. (transpozice této směrnice lze v českém právním řádu nalézt právě v zákonu o AML či v zákoně o veřejných rejstřících).

²⁷ § 4 odst. zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ Povinnost určení skutečného majitele se projevuje zejména vůči věřitelům tím, že věřitel (tedy pravděpodobně rovněž i řídicí osoba) má v určitých případech povinnost doložit čestné prohlášení, ve kterém identifikuje skutečného majitele dané pohledávky (§ 177 odst. 1 a 2 InsZ).

K informaci o skutečném majiteli mají přístup pouze osoby uvedené v § 118g odst. 3 zákona o veřejných rejstřících.²⁹ Praktickým problémem však je, že mezi výčtem těchto osob nefiguruje insolvenční správce.³⁰ K této informaci by však měl mít dle § 118g odst. 3 písm. a) přístup soud v rámci soudního řízení, který by následně dle mého názoru insolvenčnímu správci informaci dále předal. Je však nedořešenou otázkou, zdali by takto soud opravdu postupovat mohl.³¹ Pokud se takto podaří identifikovat skutečného majitele svěřenského fondu, mohlo by se zjistit, že se jedná o osobu řídící, neboť by stejná osoba figurovala jako společník i v jiné společnosti vystupujících v insolvenčním řízení v postavení věřitele.

Obecně tedy lze konstatovat, že ačkoliv teoretické vymezení řídící osoby není příliš problematické, v praxi může být komplikované dokázat, kdo onou osobou je. Při identifikaci řídící osoby lze proto alespoň v insolvenčním řízení využít institut skutečného majitele, dle kterého by mohlo dojít ke zpětné identifikaci řídící osoby.

1. 3. Řízená osoba

Okruh subjektů, které mohou být osobami řízenými, je vymezen striktněji. Dle § 71 odst. 1 ZOK může být vlivnou osobou pouze obchodní korporace. V souladu s kaskádovitou strukturou³² úpravy části zákona o obchodních korporacích upravujícího podnikatelská uskupení může být rovněž řízenou osobou podle českých právních předpisů pouze obchodní korporace. Vyloučeno tak je mimo jiné, aby řízenou osobou byl kraj či člověk.³³ Opačný výklad nelze ospravedlnit ani § 74 odst. 2 ZOK, který poněkud nevhodně uvádí, že „*Je-li ovládanou osobou obchodní korporace, je dceřinou obchodní korporací.*“ Čistě z gramatického výkladu by šlo usuzovat, že ovládanou osobou může být někdo jiný než obchodní korporace, nebude se potě však jednat o obchodní korporaci dceřinou. Pouze gramatický výklad však neobstojí, neboť ustanovení § 74 odst. 2 ZOK je spíše legislativní nepřesností bez praktických dopadů, nežli ustanovení s normativními dopady.³⁴

²⁹ Povinnost uvedení skutečného majitele vyplývá dle § 118g zákona o veřejných rejstřících rovněž pro svěřenský fond.

³⁰ § 118g odst. 3 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ SIGMUND, Adam. Kdo, kdy a proč musí odhalit skutečného majitele korporace. *Bulletin advokacie*, 2017, roč. 24, č. 6, s. 40.

³² Tato úprava vychází z § 74 odst. 3 ZOK, k termínu srov. POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 155.

³³ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 233 (§ 78 ZOK).

³⁴ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 607 (§ 74 ZOK).

Okrajově je vhodné zmínit, že pojmy řídicí a řízená osoba není vhodné zaměňovat s pojmy mateřská a dceřiná společnost, které jsou využívány zákonem o daních z příjmů. Dceřiná společnost má odlišné právní povinnosti, které se vůči osobě řízené neuplatní. Lze poukázat například na nezbytnost, aby mateřská společnost vlastnila alespoň 10% podíl v dceřiné společnosti³⁵ v případě, kdy mateřská společnost residuje v jiném členském státu Evropské unie. Nesplní-li dceřiná společnost tyto povinnosti, podléhá výnos z dividendy vyplacené mateřské společnosti dalšímu zdanění.³⁶ Tyto podmínky se však vůči řízeným a řídicím společnostem neuplatní, může tedy nastat situace, kdy řízená osoba nebude společností dceřinou.

1. 4. Jednotné řízení

Jednotným řízením se dle dikce § 79 odst. 2 ZOK rozumí „*vliv řídicí osoby na činnost řízené osoby sledující za účelem dlouhodobého prosazování koncernových zájmů v rámci jednotné politiky koncernu koordinaci a koncepční řízení alespoň jedné z významných složek nebo činností v rámci podnikání koncernu.*“ Je tedy zřejmé, že jednotným řízením nemusí být pouze finanční plánování na úrovni celé skupiny, které je typické pro užší výklad pojmu jednotné řízení.³⁷

Při finančním plánování na úrovni celé skupiny by se mělo přihlížet k zájmům koncernu jako celku, nikoliv k zájmům jednotlivých osob koncern tvořících.³⁸ z výrazu „*alespoň jedné z významných složek činnosti*“ je patrný příklon k širšímu pojetí jednotného řízení, ze kterého vychází rovněž i německá jurisprudenc a judikatura,³⁹ která je proto veskrze aplikovatelná.

Širší výklad jednotného řízení sice považuje finanční plánování na úrovni celé skupiny za nejdůležitější, nikoliv však jediný projev jednotného řízení. Jednotné řízení se tedy může projevat i jinými způsoby, které jsou příkladmo rozvedeny níže.

Na jednotné řízení lze usuzovat v případě, kdy je pro celou skupinu stanovena jednotná podniková filosofie (projevuje se například stejně definovanou hierarchií hodnot,

³⁵ § 19 odst. 3 písm. c) zákon č. 586/1992 Sb., zákon České národní rady o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ § 19 odst.1 písm. ze) 1. zákon č. 586/1992 Sb., zákon České národní rady o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů *a contrario*.

³⁷ LOGESOVÁ, Jitka. Pojem „jednotné řízení“ v koncernu. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 10, č. 11, s. 554.

³⁸ O mezích nepřihlížení k zájmům osob řízených je pojednáváno samostatně v kapitole 2. 2.

³⁹ EMMERICH, Volker. HABERSACK, Mathias. *Konzernrecht*. 10. vydání. München: C. H. Beck, 2013, s. 61.

kterými se skupina řídí) či podniková politika (například společně definovaná míra rizika, které je ochotna skupina při podnikání podstoupit).⁴⁰

Dalším skutečností poukazující na jednotné řízení může být stejně definovaná strategie pro celou skupinu. Příklady společné strategie mohou být vymezení oblasti podnikání, kterou se skupina hodlá zabývat, určení nabídky produktů nebo služeb, které skupina bude vyrábět či nabízet. Rovněž jednotný přístup k vyplácení dividend u všech společností může poukazovat na jednotnou strategii celé skupiny a tedy na jednotné řízení.⁴¹

Jednotné řízení se může projevovat rovněž v oblasti organizace. Příkladem může být stejný způsob výběrů manažerů pro všechny společnosti skupiny, obsazování vedoucích pozic ve více společnostech stejnými lidmi, jednotně koncipované účetnictví nebo jednotné sdělování zpráv či informací o celé skupině.⁴²

Přerozdělování zdrojů celé skupiny je taktéž příkladem jednotného řízení. Ačkoliv se může jednat o součást finančního plánování jako hlavního projevu jednotného řízení, nemusí tomu tak být vždycky. Příkladem jednotného řízení může být i zajištění úvěru řídicí osoby majetkem ostatních členů skupiny⁴³ (tzv. *up-stream* financování) či společný nákup a prodej zboží. Nezbytné však je, aby se tato činnost projevovala na úrovni skupiny.⁴⁴

Dalším příkladem přerozdělování zdrojů v rámci koncernu je tzv. *cash-pooling*. Principem je koncentrace likvidních prostředků všech osob koncernu buďto u osoby řídicí, nebo u jiné osoby k tomu zvláště určené.⁴⁵ Jednotlivé osoby koncernu převádějí formou úvěru své likvidní prostředky průběžně do *cash-poolu*. Naopak ty osoby koncernu, které mají likvidních prostředků nedostatek, si z něj prostředky půjčují. Tato forma přerozdělování prostředků zabraňuje situacím, kdy některé osoby koncernu mají nevyužité prostředky na účtu úročeném nízkým úrokem, zatímco jiné osoby koncernu si půjčí za vysoký úrokový náklad. Nevýhodou tohoto typu financování je možnost odčerpání významné části *cash-poolu* řídicí osobou v případě, kdy se sama dostane do finančních potíží, což povede k významné finanční ztrátě všech ostatních osob koncernu.⁴⁶

⁴⁰ THEISEN, René, Manuel. *Der Konzern: betriebswirtschaftliche und rechtliche Grundlagen der Konzernunternehmung*. Stuttgart:Poeschel, 1991, s. 206.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Rozsudek Landesgericht Oldenburg ze dne 14. 03. 1991, sp. zn. 15 O 478/88.

⁴⁴ EMMERICH, Volker. HABERSACK, Mathias. *Konzernrecht*. 10. vydání. München: C. H. Beck, 2013, s. 60.

⁴⁵ HABERSACK, Mathias In EMMERICH, Volker. HABERSACK, Mathias. *Aktien- und GmbH-Konzernrecht (Kommentar)*. 4. vydání. München: C. H. Beck, 2005, § 311, marg. č. 47.

⁴⁶ HENTZEN, Matthias. Konzerninnenfinanzierung nach BGHZ 157, 72. *Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht*, 2005, roč. 33, č. 34, s. 498 - 499.

Prostředky k dosažení jednotného řízení mohou být různé, může se jednat o závazkový vztah mezi osobami (např. o ovládací smlouvu dříve definovanou v § 190b ObchZ) či jen o neformální doporučení nebo radu.⁴⁷ Specifickým znakem jednotného řízení dle české úpravy je dlouhodobost prosazování koncernových zájmů, která v německé právní úpravě vyžadována není.⁴⁸ Jednorázový krátkodobý zásah by mohl naplňovat nanejvýš definici ovlivnění dle § 71 odst. 1 ZOK.

1. 5. Následky vzniku koncernu

Obecně tedy lze konstatovat, že je-li splněna podmínka jednotného řízení mezi řídící a řízenou osobou, vzniká koncern jako nejvyšší stupeň podnikatelského seskupení. Samotný vznik koncernu má vedle odlišné úpravy náhrady újmy v rámci přiznaného koncernu další právní důsledky. Předně se jedná o uplatnění vyvratitelné domněnky o jednání ve shodě dle § 78 odst. 2 písm. b) ZOK. Ačkoliv je tato domněnka konstruována pro osoby ovládající a ovládané, uplatní se díky kaskádovité struktuře rovněž i vůči osobám, které spolu tvoří koncern.

Vznik koncernu umožňuje, aby firmy osob tvořících koncern obsahovaly shodné prvky, ovšem jen za předpokladu, že je veřejnost schopna tyto firmy od sebe rozlišit.⁴⁹ Nejvyšší soud však rovněž judikoval, že jen ze znění firmy nelze dovozovat příslušnost k určitému koncernu.⁵⁰

Dalším následkem je rovněž možnost, aby v orgánech společností tvořících koncern vystupovaly totožné osoby (§ 199 odst. 1 písm. b) *in fine*, § 441 odst. 2 a § 451 odst. 2). Zákaz konkurence se tedy v těchto případech v koncernu neuplatní. Jako nevyužitá příležitost se naopak jeví nezohlednění koncernů v rámci práva daňového (především v možnosti společného zdanění).⁵¹ Jedná se o dlouhodobý nedostatek, který byl kritizován již v roce 2002, kdy se úprava koncernů dostala do tehdejšího obchodního zákoníku. Z tohoto důvodu nebyla úprava koncernového práva pro obchodní korporace tak zajímavá, jak se původně očekávalo.⁵² Mám za to, že se jedná o jeden z nejvýznamnějších nedostatků české právní úpravy v porovnání s úpravou německou. Okrajově je vhodné zmínit, že možnost nepřímého

⁴⁷ O povinnosti řídit se radami řídící osoby pojednááno v kapitole 2. 1. 1.

⁴⁸ HORÁČEK, Vít. In BĚLOHLÁVEK, Alexandr, J. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 361 (§ 78 ZOK).

⁴⁹ § 426 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. 32 Odo 873/2004.

⁵¹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář.* 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 631 (§ 79 ZOK).

⁵² LOGESOVÁ, Jitka. Pojem „jednotné řízení“ v koncernu. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 10, č. 11, s. 554.

daňového zvýhodnění se může projevit v případě, kdy jednotlivé osoby koncernu mají sídlo v různých státech.⁵³

1. 4. Přiznaný a nepřiznaný koncern

Dle § 79 odst. 3 ZOK „[e]xistenci koncernu jeho členové bez zbytečného odkladu uveřejní na svých internetových stránkách“. Dojde-li k uveřejnění, jedná se o tzv. přiznaný koncern, nepřiznaným koncernem je pak takový koncern, který požadovanou informaci neuveřejnil. Uveřejnění existence není v žádném případě podmínkou vzniku koncernu, zákon však uveřejněním podmiňuje možnost vyrovnání újmy řídicí osoby dle § 71 odst. 1 ZOK. S ohledem na skutečnost, že koncernové právo spojuje uveřejnění koncernu v podstatě pouze s výhodami, může nezajištění uveřejnění existence koncernu znamenat porušení péče řádného hospodáře statutárním orgánem řídicí osoby.

Z použití množného čísla „členové“ se usuzuje, že povinnost uveřejnit existenci koncernu postihuje jak osoby řízené, tak osoby řídicí. Dosud je však sporné, co všechno musí být vymezeno. Co se řízené osoby týče, minimálními požadavky by mělo být sdělení účasti na koncernu a označení osoby řídicí.⁵⁴ Označení dalších osob řízených v rámci koncernu by nemělo být nezbytné, takováto informace nepřináší výhodu menšinovým akcionářům ani věřitelům řízené osoby, neboť možná náhrada újmy v rámci koncernu bude uplatňována vůči osobě řídicí. Mám za to, že smyslem ustanovení § 79 odst. 3 ZOK je přitom toliko ochrana zájmů těchto osob, uveřejnění dalších osob řízených v rámci koncernu na internetových stránkách řízené osoby by proto mělo být pouze dobrovolné.

V případě osoby řídicí je povinnost uveřejňování existence koncernu složitější. Podle převládajícího názoru⁵⁵ tuto povinnost řídicí osoba má. Argumentováno je vedle gramatického výkladu množného čísla slova „členové“ rovněž tím, že je především v zájmu řídicí osoby, aby k uveřejnění existence koncernu došlo (s ohledem na možnost vyrovnání újmy). Otázkou zůstává, jaký okruh informací musí řídicí osoba uveřejnit, tedy zdali musí na svých internetových stránkách krom uveřejnění skutečnosti existence koncernu uveřejnit rovněž i výčet osob řízených.

⁵³ ČERNÁ, Stanislava. *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice. Skripta*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1.

⁵⁴ POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 165.

⁵⁵ Srov. např. DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 449 (§ 79 ZOK).

V. Horáček se domnívá, že podmínka uveřejnění existence koncernu bude splněna i v případě, kdy výčet osob řízených nebude úplný, pokud je informace o koncernu řádně uveřejněna i na internetových stránkách řízené osoby.⁵⁷ Tento výklad pokládám za správný, domnívám se však, že interpretaci § 79 odst. 3 ZOK je vhodné posunout ještě dál. Vyjdeme-li ze smyslu a účelu tohoto ustanovení, pak jeho aplikací má dojít k zajištění nezbytné míry ochrany minoritních společníků a věřitelů osoby řízené. Řídící osoba je nucena sdělit, že jí řízená osoba podléhá jednotnému řízení. Minoritní akcionář řízené osoby se naopak dozví, vůči komu může uplatňovat případné nároky na náhradu újmy. Výměnou za toto sdělení se řídící osobě otevírá možnost vyrovnání újmy v rámci koncernu. Tento výklad koresponduje s motivačním pojetím sankcí jako cen,⁵⁸ plně tedy odráží přístup Law & Economics, v obchodním právu využitelný. Jedná se o racionální způsob motivace řídící osoby k přiznání koncernu. Docházím proto k závěru, že se o přiznaný koncern bude jednat i v případě, kdy bude předmětná informace uveřejněna toliko na internetových stránkách osoby řízené. Ustanovení § 79 odst. 3 ZOK má sloužit pouze k tomu, aby řídící osoba dovolila osobě řízené, resp. ji donutila, k uveřejnění skutečnosti o existenci koncernu.

Uveřejnění je nutno provést bez zbytečného odkladu. Jedinou sankcí spojenou s pozdním uveřejněním je nemožnost uplatnění vyrovnání újmy v případě, kdy škodná událost předchází datu uveřejnění.⁵⁹ Dle gramatického výkladu lze však dovést, že dojde-li k uveřejnění bez zbytečného odkladu, lze využít možnost vyrovnání újmy i v případě, že tato újma vznikne před uveřejněním.

Při posuzování sousloví bez zbytečného odkladu je rovněž nutno vycházet ze skutečnosti, že pouze akciová společnost má obligatorní povinnost zřízení internetových stránek (§ 7 odst. 2 ZOK). V případě, kdy se řízenou společností stane osoba odlišná od akciové společnosti, je tomuto subjektu fakticky konstruována kvazipovinnost internetové stránky zřídit⁶⁰, což může trvat určitou dobu. Přiměřená doba ke zřízení internetových stránek by však jistě korespondovala s podmínkou „bez zbytečného odkladu“.

Závěrem tedy lze konstatovat, že přiznání koncernu není podmínkou pro existenci koncernu, je ovšem podmínkou pro možnost vyrovnání újmy v rámci koncernu. Řízená osoba

⁵⁷Srov. HORÁČEK, Vít. In BĚLOHLÁVEK, Alexandr J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 449 (§ 79 ZOK).

⁵⁸ POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 165.

⁵⁹ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 224 (§ 79 ZOK).

⁶⁰ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 632 (§ 79 ZOK).

má povinnost uveřejnit příslušnost ke koncernu na svých internetových stránkách, resp. zákon se snaží donutit řídicí osobu, aby donutila řízenou osobu k tomuto uveřejnění. Účelem uveřejnění je především ochrana minoritních akcionářů a věřitelů řízené osoby. Na rozdíl od názorů převažujících v literatuře se domnívám, že sama řídicí osoba na svých internetových stránkách nemusí existenci koncernu uveřejnit, a přesto může mít při splnění dalších podmínek možnost vyrovnání újmy.

2. Odpovědnost za újmu způsobenou řízené osobě

Jedním ze základních pilířů práva obchodních společností je již od 18. století⁶¹ samostatnost obchodních korporací projevující se mimo jiné v právní subjektivitě společnosti,⁶² která je odlišná od právní subjektivity zakladatele společnosti.⁶³ S oddělením právních subjektivit obchodních společností od právních subjektivit jejich společníků souvisí rovněž nebezpečí zneužití této samostatnosti, například tím, že je společnost společníky nucena provádět riskantní obchody, přičemž v případě neúspěchu je sám společník zcela ochráněn před pohledávkami věřitelů. Na tyto zjevné nespravedlnosti a ochranu řádných obchodních styků se snažily reagovat především soudy, představena proto bylo doktrína *pearcing the corporate veil* umožňující v určitých případech prolomit fikci samostatnosti společností, důsledkem čehož je věřiteli společnosti umožněno zhojení se přímo na majetku společníků.⁶⁷ Právě tato doktrína (v německé literatuře označovaná jako *Außenhaftung*)⁶⁸, promítnutá do českého právního řádu, umožňuje věřiteli (případně minoritnímu společníkovi) řízené osoby zhojit se přímo na majetku řídicí společnosti.

Právní základ pro uskutečnění výše popsaného se nachází v § 71 odst. 1 ZOK, který stanovuje, že „každý, kdo pomocí svého vlivu v obchodní korporaci (dále jen „vlivná osoba“) rozhodujícím významným způsobem ovlivní chování obchodní korporace (dále jen „ovlivněná osoba“) k její újmě, tuto újmu nahradí, ledaže prokáže, že mohl při svém ovlivnění v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu ovlivněné osoby.“ Cílem ustanovení je zejména umožnit řízené osobě, jejím minoritním společníkům, případně věřitelům sanaci újmy, která byla způsobena vlivem osoby řídicí. Z formulace sousloví „významným způsobem ovlivní“ lze však snadno dovodit, že ustanovení cílí pouze na určitý kvalifikovaný vliv. Újmu, která je řízené osobě způsobena řídicí osobou jinak nežli tímto kvalifikovaným vlivem, je tak možno nahrazovat podle příslušných ustanovení občanského zákoníku, a proto není v této práci blíže rozebírána.

⁶¹ Srov. SCHMIDT, Karsten. *Gesellschaftsrecht*. 2. vydání. Heymann: Köln; Berlin; Bonn; München: 1991, s. 400 a násl.

⁶² POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 155.

⁶³ Účelem je ochraňovat majetkové zájmy vlastníka společnosti, který tak mohl svou činnost provozovat, aniž by odpovídal celým svým majetkem za možnou újmu. Jedním z důvodů byla akumulace kapitálu nezbytná pro rozvoj kapitalistického podnikání v 19. století. V téže době se poprvé objevuje v americkém *common law* pojem *corporation*. Drobní společníci investují své prostředky a vytvářejí tak *corporation*, která dále generuje zisk, přičemž tito společníci odpovídají pouze svým vkladem, nikoliv celým svým majetkem. Srov. KÜHN, Zdeněk. Fikce samostatnosti právnických osob a její prolomení. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 11, s. 542.

⁶⁷ LOKAJÍČEK, Václav. Doktrína Piercing the Corporate Veil neboli prolomení majetkové samostatnosti právnické osoby a její možnosti v českém obchodním právu. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 23, s. 425.

⁶⁸ Tamtéž.

Samotné vykonání vlivu vůči řízené osobě zakázáno není. S ohledem na definici jednotného řízení řídící osoba ovlivňuje řízenou osobu dlouhodobě a opakovaně. Právní účinky dle § 71 ZOK jsou však s vlivem spojeny až v případě, kdy řízené osobě vznikne újma; řídící osoba je pak povinna tuto újmu nahradit. Dle § 71 odst. 3 ZOK pak řídící osobě vzniká ručitelská povinnost, kdy „ručí věřitelům ovlivněné osoby za splnění těch dluhů, které jim ovlivněná osoba nemůže v důsledku ovlivnění podle odstavce 1 zcela nebo zčásti splnit.“ Hlavním smyslem tohoto ustanovení je ochránit věřitele řízené osoby jako jednu ze skupin ohrožených existencí podnikatelského seskupení.

Povinnost k náhradě újmy dle § 71 odst. 1 je konstruována jako zákonné pravidlo, při jehož porušení dochází k porušení zákona. Toto ustanovení proto nelze aplikovat samostatně, nýbrž pouze spolu s obecnou právní úpravou deliktního práva, zejména spolu s § 2910 občanského zákoníku.⁶⁹ Ustanovení rovněž nemá za cíl postihovat vztahy uvnitř ovlivněných, ovládaných či řízených osob, nelze jej proto aplikovat na jednání členů orgánů a prokuristy těchto osob.⁷⁰

Z konstrukce § 71 odst. 1 ZOK vyplývá, že následek v podobě povinnosti k náhradě újmy je spojen s ovlivněním, nikoliv s ovlivňováním nebo jednotným řízením, je proto nezbytné posuzovat důsledky každého prosazení vlivu zvlášť. Výjimkou z tohoto pravidla pak budou představovat situace, kdy újmu způsobí až kombinace několika ovlivnění.⁷¹ Samotný vliv způsobující újmu není dostatečný pro aplikaci § 71 odst. 1 ZOK. Nezbytné je, řízená osoba byla ovlivněna rozhodujícím významným způsobem.

2. 1. Objektivní, nebo subjektivní odpovědnost?

Pro vymezení předpokladů vzniku povinnosti nahradit újmu dle § 71 odst. 1 ZOK je nezbytné určit, zdali je nezbytné zkoumat zavinění, jinými slovy zdali se jedná o odpovědnost objektivní, či subjektivní. V současné době patrně převládá názor, že se jedná o odpovědnost subjektivní.⁷² Argumentováno je zejména tím, že § 71 odst. 1 formuluje zákonný příkaz chovat se takovým způsobem, aby k újmě nedošlo, což koresponduje se zásadou *neminem*

⁶⁹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 594 (§ 71 ZOK).

⁷⁰ § 71 odst. 5 zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

⁷¹ Tamtéž, s. 593 (§ 71 ZOK).

⁷² Srov. např. DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 594 (§ 71 ZOK), shodně HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 224 (§ 79 ZOK) či POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 157.

laedere, případně s prevenční povinností dle § 2900 OZ či korporální loajalitou dle § 212 odst. 1 OZ.⁷³ Opačný postoj zastávají P. Čech a P. Šuk, když dovozují objektivní odpovědnost za porušení § 71 odst. 1 ZOK.⁷⁴

Pro určení druhu odpovědnosti je nezbytná interpretace § 2895 OZ, dle kterého „[je škůdce] povinen nahradit škodu bez ohledu na své zavinění v případech stanovených zvlášť zákonem.“ Objektivní skutkové podstaty přitom nemusí být explicitně označeny, pro jejich identifikaci je rozhodné, zda popisují liberační důvody, které nesouvisí se zaviněním, případně zda liberaci zcela vylučují.⁷⁵

Dle paragrafu 71 odst. 1 ZOK nemusí vlivná osoba nahrazovat ovlivněné osobě újmu, pokud prokáže, že „mohl[a] při svém ovlivnění v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu ovlivněné osoby“. Rozhodné proto je, zda se jedná o exkulpační, nebo o liberační důvod. Patrné je přitom přejetí výrazná inspirace formulací péče řádného hospodáře dle § 51 odst. 1 ZOK. K tomuto závěru dochází rovněž P. Čech a P. Šuk, když konstatují, že „vlivná osoba podléhá při působení na ovlivněnou osobu týmž pravidlům, jakým zákon podřizuje člena statutárního orgánu ovlivněné osoby“.⁷⁶ Záleží proto na povaze povinnosti péče řádného hospodáře, tedy zda se jedná o povinnost zákonnou, či smluvní. Jedná-li se o povinnost zákonnou, je u ní vyžadováno zavinění, proto rovněž § 71 odst. 1 bude obsahovat exkulpační, nikoliv liberační důvod. Ačkoliv se jedná o právní problém dosud rovněž nevyřešený, je pravděpodobné, že k problematice charakteru péče řádného hospodáře zaujme Nejvyšší soud stanovisko dříve k § 71 odst. 1 ZOK, což rovněž nepřímo pomůže určit, zdali je pro aplikaci § 71 odst. 1 zavinění rozhodné.

Mám za to, že péče řádného hospodáře je povinností zákonnou.⁷⁷ Vedle vyvratitelné domněnky § 159 odst. 1 OZ upravující nedbalost osoby, která má povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, pro zákonnou povinnost může rovněž svědčit skutečnost, že v některých případech vůbec nemusí být uzavřena smlouva mezi společností a jejím statutárním orgánem,

⁷³ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 224 (§ 79 ZOK)

⁷⁴ Srov. ČECH, Petr, ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. 1. vydání. Praha: Bova Polygon, 2016, s. 199.

⁷⁵ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1501 (§ 2895 OZ).

⁷⁶ ČECH, Petr, ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. 1. vydání. Praha: Bova Polygon, 2016, s. 199.

⁷⁷ Shodně HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 151 (§ 51 ZOK), opačně např. LASÁK, Jan In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 413 (§ 51 ZOK).

povinnost péči řádného hospodáře se však i přesto aplikuje.⁷⁸ V následujících částech proto vycházím ze subjektivní odpovědnosti § 71 odst. 1 ZOK.

2. 2. Předpoklady vzniku povinnosti nahradit újmu dle § 71 odst. 1 ZOK

Aby řídicí osoba odpovídala řízené osobě za újmu dle § 71 odst. 1 ZOK je nezbytné, aby došlo k naplnění všech níže popsaných podmínek.

2. 2. 1. Jednání

Správné posouzení jednání je pro určení možnosti aplikace ustanovení o náhradě újmy nezbytné. Ačkoliv § 71 odst. 1 ZOK lze aplikovat vůči širokému spektru osob (s ohledem na vymezení vlivné osoby, kterou může být jakýkoliv subjekt odlišný od osoby ovlivněné⁷⁹), je pro účely této práce zúženo spektrum osob, o kterých je pojednáváno, pouze na osoby řídicí.

Způsoby ovlivnění

Řídicí osoba může ovlivňovat jakýmkoliv jednáním. Nemusí se tedy jednat jen o jednání právní. Pro uplatnění § 71 odst. 1 ZOK je však nezbytné, aby dané jednání dalo kvalifikovat jako rozhodující významný vliv. Tímto vlivem obecně může být jakékoliv donucení řízené osoby, aby se zachovala určitým způsobem. S ohledem na široké pojetí jednotného řízení budou sice způsoby uplatnění vlivu rozličné, je ovšem možné představit některé typické případy. Zákon rovněž v § 71 odst. 4 stanovuje, že vlivem se rozumí jak přímý, tak nepřímý vliv, který je proveden prostřednictvím jiné osoby nebo osob.

Běžným způsobem uplatnění vlivu bude formální či neformální přímé ovlivnění. Jedná se o předložení určitého záměru řízené osobě, přičemž se ponechá na zvážení statutárního orgánu řízené osoby, zdali tak bude postupovat, nebo ne.⁸⁰ Intenzita tohoto požadavku pak může být dokreslena důsledky pro řízenou osobou či pro statutární orgán řízené osoby. Řízená osoba sice nemá právní povinnost řídit se požadavkem řídicí osoby, nicméně je k danému kroku nepřímo donucena.

⁷⁸ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 151 (§ 51 ZOK).

⁷⁹ Škůdcem může být obecně jakákoliv osoba odlišná od poškozeného. Srov. BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1541 (§ 2910 OZ). Bude-li řídicí osobou svěřenský fond, bude mu přičítána újma, kterou vlivem způsobí osoba svěřenského správce. Srov. HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 200 (§ 71 ZOK).

⁸⁰ ČERNÁ, Stanislava, ČECH, Petr. Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům. *Obchodněprávní revue*, 2009, roč. 1, č. 1, s. 10.

Dalším způsobem prosazení změny chování řízené osoby může být ovlivnění prostřednictvím třetí osoby. Řídící osoba tak tlak na řízenou osobu nevyvíjí sama, nýbrž k němu využívá osobu jinou. V této souvislosti vyvstává otázka přičitatelnosti jednání, tedy zdali vliv vykonává řídící osoba, prostředník, či oba. Prostředník přitom může být propojen s řídící osobou majetkově (např. bude-li rovněž sám řízenou osobou) nebo bude ovlivňovat z důvodů silné ekonomické závislosti (např. bude-li dlužníkem řídící osoby).⁸¹

Záleží proto, zda prostředník pouze realizuje vliv řídící osoby, nebo zda vlivný zásah určitým způsobem modifikuje (např. z důvodů vlastních ekonomických zájmů). Pokud prostředník pouze realizuje vliv (jako posel, případně jako zástupce v rozsahu zástupčího oprávnění), odpovídá pouze řídící osoba. Naproti tomu pokud prostředník zásah modifikuje, případně překročí své zástupčí oprávnění⁸², může se stát rovněž vlivnou osobou. Odpovídat tak může společně s osobou řídící. Rozhodné v tomto případě bude, zdali vliv dosáhne požadované intenzity, neboť § 71 odst. 1 ZOK vyžaduje působení rozhodujícím významným vlivem.

Sousloví rozhodující významný vliv není definováno ani zákonem, ani judikatorně. Lze se domnívat, že vliv řídící osoby nemusí být jediným důvodem, proč se řízená osoba zachovala určitým způsobem, nicméně výsledné chování musí být převážně určen a formulováno prosazením vlivu.⁸³ Je proto patrné, že správné posouzení významu vlivu bude hlavně otázkou posouzení příčinné souvislosti.

Konání a opomenutí

Obecně lze jednání rozdělit na konání a opomenutí. Aktivní konání, tedy jakékoliv chování ovládané vůlí,⁸⁴ si lze v případě ovlivnění jednoduše představit. Konáno musí být vlivem, tedy například udělením rady, závazného pokynu atd. Problémem v případě aktivního konání může být posouzení přičitatelnost řídící osobě (např. pokud došlo k ovlivnění řízené osoby zaměstnancem řídící osoby). V případě opomenutí je naopak situace komplikovaná.

Splnění předpokladu jednání lze u opomenutí dovozovat pouze v určitých případech. Zjednodušeně řečeno je v první řadě potřeba zkoumat, zda je opomenutí (mlčení) projevem

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Srov. § 440 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸³ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 594 (§ 71 ZOK).

⁸⁴ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014).* Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1543 (§ 2910 OZ).

vůle, tedy zda je v konkrétním případě objektivně vyžadováno aktivní jednání, až následně může být zkoumán obsah tohoto projevu.⁸⁵

Povinnost aktivního jednání v podobě povinnosti zasáhnout na ochranu jiného lze vyvodit ze samotné skutkové podstaty § 2910 občanského zákoníku.⁸⁶ Prevenční povinností je zakotvena vyšší míra ochrany absolutních práv a je nezbytné ji posuzovat v rámci protiprávnosti.⁸⁷ Dle § 2901 OZ má osoba prevenční povinnost mimo jiné v případě, „*kdy to odůvodňuje povaha poměru mezi osobami*“, jinými slovy rovněž v případě „*existence of special relationship between parties*“, jak uvádí čl. 4.103 PETL, jež jedním z inspiračních zdrojů § 2901 občanského zákoníku. Tento zvláštní vztah lze snadno dovodit například mezi obchodní korporací a jejím statutárním orgánem, neboť vyplývá z povinnosti péče řádného hospodáře dle § 51 ZOK. Obecně ze vztahu mezi vlivnou a ovládanou osobou tak, jak jej předpokládá § 71 odst. 1 ZOK však dovoditelný není, vlivnou osobou totiž může být nejen společník ovlivněné osoby, nýbrž i například její věřitel. Totéž obecně platí o vztahu mezi řídicí a řízenou osobou, neboť majetková účast v řízené osobě není podmínkou jednotného řízení. V naprosté většině případů však řídicí osoba bude vlastníkem podílu v řízené osobě.

V těchto případech je proto otázkou, zdali lze z existence vztahu mezi řízenou osobou a jejím společníkem (tedy i řídicí osobou), dovodit vztah, který předpokládá § 2901 občanského zákoníku a který by zakládal povinnost jednat. V takovém případě by porušení povinnosti jednat, tedy opomenutí, bylo klasifikovatelné jako jednání, čímž by došlo k naplnění prvního z předpokladů § 2910 OZ.

Povinnost jednat by mohla vyplývat z § 212 občanského zákoníku, dle kterého „*přijetím členství v korporaci se člen vůči ní zavazuje chovat se čestně a zachovávat její vnitřní řád*“. Ustanovení kodifikuje povinnost loajality, která je na rozdíl od povinnosti péče řádného hospodáře vyžadována i ve vztahu mezi společníkem a společností. Povinnost loajality slouží zejména k zachování vztahu důvěry mezi společníky.⁸⁸ Vzniká jako tzv.

⁸⁵ MELZER, Filip. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, m. č. 41, (§ 546 OZ).

⁸⁶ Prevenční povinnost rovněž vyplývá z § 2900 a 2901 OZ, ačkoliv tato ustanovení nemusí být přímo použitelná, usnadňují interpretaci prevenční povinnosti v intencích § 2910 OZ.

⁸⁷ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1545 (§ 2910 OZ).

⁸⁸ LARENZ, Karl: *Lehrbuch des Schuldrechts, svazek I., Allgemeiner Teil*, 14. vydání, München: C. H. Beck, 1987, str. 9.

vedlejší smluvní povinnost a lze ji podřadit pod povinnosti ochranné.⁸⁹ Povinnost loajality sleduje zájem celé korporace.⁹⁰

Zájem korporace a zájem jejího společníka však nemusí být vždy stejný. Příkladem může být zájem akcionáře na vyplacení dividendy a naproti tomu zájem korporace na další investování vytvořeného zisku za účelem jejího rozvoje. Na tomto příkladu lze dobře pozorovat, že povinnost loajality není a ani nemůže být povinností absolutní.⁹¹ Mám proto za to, že v případech, kdy je zájem korporace (řízené osoby) v rozporu se zájmem společníka (řídící osoby), nemá řídící osoba povinnost jednat dle § 2901 OZ a její opomenutí tedy nebude mít právní následky dle § 71 odst. 1 ZOK.

Otázkou zůstává, zda lze z povinnosti loajality dovozovat povinnost jednat v případě, kdy je zájem řízené a řídící osoby totožný. Příkladem může být situace, kdy řídící osoba chce poskytnout všem svým osobám radu nebo informaci, která má zamezit újmě. Řídící osoba však opomene informovat jednu z řízených osob, ačkoliv tak učinit chtěla. Měla by v tomto případě mít řízená osoba nárok na náhradu újmy dle § 71 odst. 1 ZOK? Mám za to, že újma by neměla být dle § 71 odst. 1 ZOK nahrazována ani v tomto případě. Inspiračním zdrojem ustanovení § 212 občanského zákoníku, které zakotvuje povinnost loajality, je totiž § 56a obchodního zákoníku, jehož smyslem byla zejména ochrana minoritních společníků před majoritními společníky⁹², nikoliv tedy ochrana společnosti samotné.

Ustanovení bylo následně vloženo do občanského zákoníku za účelem zakotvení této ochrany i pro jiné právnické osoby nežli obchodní korporace. Z ustanovení § 56a obchodního zákoníku tedy povinnost jednání společníka za účelem zabránění újmy společnosti vyvodit nezle. O rozšíření působnosti převzatého ustanovení není zmínka rovněž ani v důvodové zprávě.⁹³ Mám proto za to, že užitím subjektivně historického výkladu je nutno dojít k závěru, že povinnost loajality nemůže být v žádném případě tak rozsáhlá, aby zakládala povinnost jednat.

Teoreticky si však lze představit situaci, kdy řídící osoba prakticky vykonává působnost statutárního orgánu osoby řízené. Statutárním orgánem řízené osoby je pouze „bílý kůň“, řídící osoba naopak figuruje v pozici stínového ředitele („shadow director“). Řídící

⁸⁹ MELZER, Filip. Škoda způsobená informací nebo radou. *Bulletin advokacie*, 2017, roč. 24, č. 1-2, s. 17.

⁹⁰ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 152 a násl. (§ 71 ZOK).

⁹¹ Tamtéž.

⁹² DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní zákoník - komentář, Díl I. § 1 - § 92e*. 1. vydání. Praha: Polygon, 2002, s. 356 (§ 57 ObchZ).

⁹³ Konsolidovaná verze důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. s. 82.

osoba v takovémto případě rozhoduje ve všech otázkách spadajících do působnosti statutárního orgánu řízené osoby. Černá se domnívá, že v takovémto případě je nezbytné přistoupit k extenzivnímu výkladu povinnosti péče řádného hospodáře a přiznat tuto povinnost rovněž stínovému řediteli, včetně všech následků s tím spojených.⁹⁴

Řídící osoba může jednat opomenutím rovněž v případě, kdy její povinnost vyplývá již z jednání dřívějšího.⁹⁵ Příkladem lze uvést situaci, kdy řídící osoba vyžaduje po řízené osobě, aby předkládala ke schválení některé smlouvy, jejichž předmětem je plnění převyšující určitou částku. Řízená osoba má zakázáno takové smlouvy uzavírat bez dřívějšího schválení řídící osobou. Když však řízená osoba návrh smlouvy předloží řídící osobě, zůstane řídící osoba pasivní. Řízená osoba proto smlouvu neuzavře, čímž jí následně vznikne újma. V tomto případě lze opomenutí řízené osoby považovat za jednání.

Mám proto za to, že opomenutím lze naplnit požadavky § 71 odst. 1 ZOK pouze ve dvou případech. Povinnost konat totiž nevyplývá z povinnosti loajality, nýbrž z povinnosti péče řádného hospodáře aplikované vůči řídící osobě. Opomenutím proto lze jednat buďto v případě, kdy řídící osoba fakticky nahrazuje statutární orgán řízené osoby nebo v případech, kdy povinnost jednat vyplývá z předchozího jednání řídící osoby.

Přičitatelnost jednání

Pro účely této práce je nezbytné, aby vliv, který naplňuje výše uvedené znaky, mohl být přičten řídící osobě. Krom případů, kdy řídící osoba uplatňuje vliv nepřímo (prostředníkem), je otázka přičitatelnosti rovněž důležitá v případech, kdy k ovlivnění došlo statutárním orgánem řídicí osoby, zaměstnancem řídicí osoby či stínovým ředitelem („*shadow director*“) řídicí osoby.

Jednání statutárního orgánu a zaměstnance řídicí osoby

Jednání zaměstnance a statutárního orgánu lze řídicí osobě přičíst dle § 167 OZ, podle kterého „*[p]rávní osobu zavazuje protiprávní čin, kterého se při plnění svých úkolů dopustil člen voleného orgánu, zaměstnanec nebo jiný její zástupce vůči třetí osobě*“. Zatímco v případě statutárního orgánu není v přičtení jednání řídicí osobě problém, neboť v obecné rovině vyplývá již z § 164 občanského zákoníku (s přihlédnutím k

⁹⁴ Je ovšem nezbytné podotknout, že Černá dochází k tomuto závěru v souvislosti s aplikací § 68 ZOK vůči řídicí osobě a dalších důsledcích v oblasti insolvenčního práva, nikoliv v souvislosti s možností jednání opomenutím. Srov. ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek. *Obchodněprávní revue*, 2013, roč. 5, č. 6, s. 169.

⁹⁵ ČECH, Petr, ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. 1. vydání. Praha: Bova Polygon, 2016, s. 193.

odchylkám jednotlivých forem společností), v případě zaměstnance může být situace komplikovanější. Závisí přitom na interpretaci pojmu „plnění svých úkolů“.

Takovým úkolem je každý úkol, který byl zaměstnanci svěřen.⁹⁶ Jelikož se řízená osoba nemá vždy možnost přesvědčit o tom, zdali byl takový úkol svěřen konkrétnímu zaměstnanci, bude často nezbytné aplikovat domněnku, že „[p]rávníckou osobu zastupují její zaměstnanci v rozsahu obvyklém vzhledem k jejich zařazení nebo funkci; přitom rozhoduje stav, jak se jeví veřejnosti.“⁹⁷ Pokud daný úkol, tedy ovlivnění řízené osoby, nebyl zaměstnanci řídicí osobou svěřen a zároveň se nelze domnívat, že zaměstnanec na takovém postu, aby měl mít schopnost ovlivnit chování řízené osoby (např. není-li vysoce postaveným manažerem či neovlivňuje-li řízenou osobu pravidelně), nebude jednání zaměstnance přičitatelné řídicí osobě dle § 167 OZ. Modelovým příkladem takového jednání může být exces zaměstnance v případě, kdy zaměstnanec ovlivní řízenou osobu, aniž by k takovému jednání dostal pokyn od nadřízeného, přičemž tento zaměstnanec zároveň nepracuje na dostatečně vlivné pozici (hodnoceno pohledem veřejnosti). Nemožnost aplikace tohoto ustanovení ovšem neznamená, že nelze jednání zaměstnance řídicí osoby této osobě přičíst.

Úpravu přičitatelnosti jednání totiž obsahuje rovněž § 2914 občanského zákoníku. Toto ustanovení je vůči § 167 OZ ve vztahu subsidiarity. V této souvislosti je však nezbytné upozornit na skutečnost, že pojem „činnost při plnění svých úkolů“, se kterým pracuje § 167 OZ, nelze zaměnit s pojmem „použití při činnosti“ dle § 2914 OZ. Činnost „při plnění svých úkolů“ totiž tvoří kategorii užší.⁹⁸ Rozdíl se projeví zejména v případě výraznějšího excesu zaměstnance.

V případě, kdy ovlivnění fakticky provede zaměstnanec řídicí osoby, lze jednání přičíst řídicí osobě dle § 2914 věta první OZ, které stanoví, že „[k]do při své činnosti použije zmocněnce, zaměstnance nebo jiného pomocníka, nahradí škodu jím způsobenou stejně, jako by ji způsobil sám.“ Jelikož zaměstnanec vykonává závislou práci,⁹⁹ odpovídá řídicí osoba za jeho jednání, pokud pro ni zaměstnanec vykonává činnost, za předpokladu, že je jednání v zájmu nadřízeného. Mezi činnostmi, kterou má zaměstnanec vykonat a jednáním vedoucím k újmě musí tedy existovat funkční souvislost.¹⁰⁰ Rozhodující proto je, zda zaměstnanec

⁹⁶ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 112.

⁹⁷ § 166 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁸ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1580 (§ 2914 OZ).

⁹⁹ Srov. § 2 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁰ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1579 (§ 2914 OZ).

jednal v zájmu nadřízeného, či ve svém vlastním zájmu.¹⁰¹ Nestačí tedy určit, zda osoba, která fakticky ovlivnila řízenou osobu, je zaměstnancem řídicí osoby.

Optikou funkční souvislosti je rovněž nezbytné posuzovat exces zaměstnance, tedy případy, kdy zaměstnanec rozšíří z vlastní iniciativy činnost, kterou může vykonat¹⁰² (ovlivní řízenou osobu, aniž by k tomu měl svolení nadřízeného). Jedná-li takto zaměstnanec v zájmu zaměstnavatele, bude i toto jednání možno přičíst řídicí osobě. K totožnému závěru dospěl i Nejvyšší soud, když judikoval, že „[z]a činnost v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů je třeba považovat vedle činnosti konané přímo na příkaz zaměstnavatele též činnost vykonávanou bez vnějšího podnětu jiných osob, pouze na základě vlastního rozhodnutí zaměstnance; rozhodující je, zda z hlediska věcného, místního i časového jde objektivně o činnost konanou pro zaměstnavatele.“¹⁰³ Lze proto dojít k závěru, že v případě splnění podmínek § 2914 OZ lze přičíst řídicí osobě i výrazný exces zaměstnance.

Přičitatelnost jednání stínového ředitele

Ačkoliv pojem stínový ředitel není nikde definován, považuje se za něj společník, který neformálně řídí společnost, aniž by byl statutárním orgánem. Statutární orgán takovéto společnosti poté nejedná podle vlastního uvážení, ale převážně na pokyn stínového ředitele (rovněž „ředitel *de facto*“ nebo „*shadow director*“).¹⁰⁴ V zahraničních právních úpravách může být stínový ředitel odpovědný v insolvenčním řízení za újmu stejně jako statutární orgán společnosti (podle anglického práva¹⁰⁵ vzniká odpovědnost přímá, podle francouzského práva¹⁰⁶ pak vzniká pouze akcesorický závazek, tedy povinnost ručení). Podle tuzemského práva dovozuje Černá v určitých případech povinnost ručení stínového ředitele dle § 68 ZOK.¹⁰⁷ Všechny výše uvedené příklady však odrážejí povinnost k náhradě újmy (případně vznik ručení) v rámci jedné společnosti. Otázkou je, zdali lze jednání stínového ředitele řídicí osoby přičíst řízené osobě v případě, kdy stínový ředitel způsobí svým vlivem újmu řízené osobě.

¹⁰¹ Srov. ELIÁŠ, Karel. Komentář k § 420. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 800.

¹⁰² BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1579 (§ 2914 OZ).

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 08. 2015, sp. zn. 25 Cdo 482/2005.

¹⁰⁴ ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek. *Obchodněprávní revue*, 2013, roč. 5, č. 6, s. 169.

¹⁰⁵ čl. 214 Insolvency Act 1986.

¹⁰⁶ čl. 651–2 Code de commerce (1807).

¹⁰⁷ ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek. *Obchodněprávní revue*, 2013, roč. 5, č. 6, s. 169.

Stínový ředitel je v takovém případě sám minimálně osobou vlivnou, újma však může být tak rozsáhlá, že by sám stínový ředitel nebyl s to ji nahradit. Řízená osoba by proto byla v lepším postavení, mohla-li by náhradu újmy požadovat přímo po osobě řídící. Je-li stínový ředitel zaměstnancem, lze jednání přičíst řídící osobě dle § 167 OZ, případně dle § 2914 OZ. Není-li zaměstnancem, nemůže jednat ani o pomocníka, když stínový ředitel nesplňuje podmínku podřízenosti.¹⁰⁸

Mám za to, že je-li pro stínového ředitele dovoditelná povinnost péče řádného hospodáře, lze stejně dovodit přičitatelnost protiprávního činu řídící osobě dle § 167 OZ an., a to jako členu voleného orgánu. Stínový ředitel je schopen ovlivnit chování řízené osoby právě v důsledku svého vlivu v řídící osobě. Musí-li jednat s povinností řádného hospodáře, včetně negativních důsledků, které pro něj z této povinnosti mohou plynout, bylo by absurdní, aby za případnou újmu řízené osobě odpovídal pouze stínový ředitel sám. Takovýto výklad je nutno odmítnout, neboť by byl rovněž snadno zneužitelný. V případě pozitivních výsledků spojených s ovlivněním by benefitovala řídící společnost jako celek, zatímco v případě negativních výsledků by za újmu sama vůbec neodpovídala. Jako podpůrný argument lze zmínit rovněž možnost přičitatelnosti jednání stínového ředitele řídící osobě zakládající trestněprávní odpovědnost dle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.¹⁰⁹

Přičitatelnost jednání stínového ředitele řídící osobě klade v procesní rovině značné nároky na řízenou osobu, když ta by jako poškozená musela prokazovat existenci vztahu mezi řídící osobou a stínovým ředitelem. Mám proto za to, že praktická užitečnost tohoto přičtení jednání bude spíše zanedbatelná.

2. 2. 2. Následek

Dalším předpokladem vzniku povinnosti k náhradě újmy dle § 71 odst. 1 ZOK je následek. Požadovaným následkem je buďto porušení absolutního práva (v případě aplikace § 2910 věty první OZ), nebo porušení ochranné normy (v případě aplikace § 2910 věty druhé OZ). Rozdíly v užití těchto dvou skutkových podstat přitom mohou být markantní. Řízená osoba se proto musí při uplatňování nároku rozhodnout, podle které z níže rozebraných skutkových podstat bude postupovat.

Porušení absolutního práva

¹⁰⁸ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1579 (§ 2914 OZ).

¹⁰⁹ § 8 odst. 1 písm. b) zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Okruh chráněných statků je v případě skutkové podstaty § 2910 věty první OZ definován souslovím „*zasáhne tak do absolutního práva poškozeného*“. Lze předpokládat, že vlastnictví je nejčastěji porušovaným absolutním právem v rámci koncernu. Dle § 1012 OZ smí vlastník (řízená osoba) se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Řídící osoba ovlivněním pravděpodobně nebude způsobovat přímé poškození nebo zničení věci, frekventované však může být omezení užívání. Příkladem může být zřízení zástavního práva na majetek řízené osoby k zajištění dluhu řídící osoby, případně neoprávněné využití skladu řízené osoby řídící osobou. Obecně lze konstatovat, že s ohledem na široké pojetí věci dle § 489 OZ je takřka jakýkoliv zásah ze strany řídící osoby do majetkové sféry řízené osoby zásahem do vlastnictví řízené osoby.¹¹⁴

Od omezení vlastnického práva je nezbytno odlišovat situace, kdy řídící osoba pouze zmaří řízené osobě možnost její věc užívat.¹¹⁵ Příkladem může být pokyn od řídící osoby, aby řízená osoba nevyužívala jeden ze svých skladů. Na rozdíl od předchozího příkladu, kdy řídící osoba neoprávněně užívala sklad osoby řízené, a tedy omezovala její vlastnické právo, v případě pouhého pokynu nedochází k omezení vlastnického práva. Újma, která řízené osobě vzniká v souvislosti se zákazem užívání svého skladu, poté není nahraditelná dle § 2910 věty první OZ, neboť nedochází k zásahu do absolutního práva. V takovém případě se hovoří o tzv. čistě ekonomické škodě (*pure economics loss*).¹¹⁶

Dalším příkladem čistě ekonomické škody může být pokyn řídící osoby, aby řízená osoba kontrahovala s někým, kdo se následně ukáže býti od počátku zcela insolventní.¹¹⁷ I v tomto případě sice újma vzniká v důsledku ovlivnění, nikoliv však zásahem do absolutního práva osoby řízené. Náhradu čistě ekonomické škody lze uplatňovat dle § 2910 věta druhá OZ, nikoliv však podle věty první.

Porušení ochranné normy

Požadavek na porušení ochranné normy lze dle § 2910 věty druhé občanského zákoníku vyvodit ze sousloví „*porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva*“. Právě takovou ochrannou normu představuje § 71 odst. 1 ZOK. Rozsah aplikace věty druhé § 2910 OZ může být sporný. Zatímco např. Hrádek se domnívá, že lze § 2910 větu

¹¹⁴ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1547 (§ 2910 OZ).

¹¹⁵ Srov. KÖTZ, H., WAGNER, G. *Deliktsrecht*. 10. vydání. München: Luchterhand, 2006, s. 62.

¹¹⁶ ŠVESTKA, Jirí, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 931 (§ 2910 OZ).

¹¹⁷ Tamtéž.

druhou OZ užit pouze v případě, kdy je zasaženo do relativního (tedy jiného než absolutního) práva¹¹⁸, Bezouška je však toho názoru, že smyslem a účelem daného ustanovení je ochrana před zásahem do jakéhokoliv práva (tedy i práva absolutního)¹¹⁹. Mám však za to, že tento dvojí pohled nemá v případě nahrazování újmy mezi řídicí a řízenou osobou praktických dopadů, neboť k nahrazení újmy dojde vždy, otázkou je pouze, zda bude nezbytno použít obou skutkových podstat či pouze skutkové podstaty věty druhé § 2910 OZ.

Pro aplikaci § 71 odst. 1 ZOK je však potřeba správně posoudit ochranný účel této normy. Ochranný účel je vlastností normy a stojí na pomezí protiprávnosti a právní kauzality.¹²⁰ Pro přičtení újmy, kterou způsobila řídicí osoba, je přitom nezbytné, aby se jednalo o újmu, před kterou má být řízená osoba chráněna podle § 71 odst. 1 ZOK.¹²¹

Ochrannou normu, kterou představuje § 71 odst. 1 ZOK, je proto potřeba zkoumat s ohledem na osobní, věcnou a modální oblast ochrany. V případě osobní ochrany je patrné, že pravidlo cílí primárně na ochranu řízené osoby. Mám za to, že bude-li se náhrady újmy po řídicí osobě domáhat minoritní společník dle § 71 odst. 2 ZOK ve spojení s § 213 OZ, bude osobní oblast ochrany rovněž naplněna, a to s ohledem na účel právní úpravy, kterým je zamezení zneužití postavení řídicí osoby.¹²² Ochranu řízené osoby je nutno v tomto kontextu vykládat široce a je pod něj vhodné subsumovat nejen zájem společníků a dále pak zájmy dalších osob (*stakeholders*, tedy např. zaměstnanců či věřitelů), jejichž zájmy v tomto případě kryjí se zájmy společníků.¹²³

Při posuzování věcné oblasti ochrany je rozhodné, zda obranným účelem pravidla je též ochrana zasaženého právního statku. Formulace § 71 odst. 1 ZOK má ochraňovat toliko před újmou způsobenou vlivem, je-li újma způsobena jinak, nebude možné § 2910 větu druhou OZ aplikovat ve spojení s touto ochrannou normou.

Modální oblastí ochrany je potřeba rozumět způsob, jakým újma vznikla.¹²⁴ Účelem ochranné normy je ochránit toliko před újmou způsobenou vlivem. Ilustrativním příkladem

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1548 (§ 2910 OZ).

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Pipková, P. J. Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910). *Právník*, 2013, roč. 152, č. 9, s. 879.

¹²² Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2003, sp. zn. Rc 78/2003 25 Cdo 1754/2001. Posuzovaným okruhem osob však zde byli sousedé, přičemž účelem v tomto případě byla ochrana pozemku.

¹²³ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 207 (§ 71 ZOK).

¹²⁴ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1548 (§ 2910 OZ).

může je situace, kdy řídicí osoba donutí svým vlivem řízenou osobu zakoupit sklad za určitou cenu. Bude-li cena nepřiměřeně vysoká, vznikne řízené osobě újma v důsledku vlivu, tedy způsobem, před kterým ochraňuje § 71 odst. 1 ZOK. Naopak bude-li řízená osoba donucena zakoupit sklad v záplavové oblasti, který bude následně zatopen, vznikne řízené osobě rovněž újma, která však již nemůže být nahraditelná dle § 2910 věty druhé OZ, a to lhotejmo na zjišťování předpokladu jakékoliv příčinné souvislosti, neboť není naplněna modální oblast ochrany ochranné normy.

Prostá ekonomická škoda

Jak je již uvedeno výše, § 2910 věta druhá OZ ve spojení s ochrannou normou § 71 odst. 1 umožňuje rovněž nahrazení prosté ekonomické škody. Bezouška podotýká¹²⁵, že v německé doktríně je možnost nahrazování čisté ekonomické škody značně restriktivní, protože ji nelze nahradit v případech, kdy je účelem pravidla ochrana života, zdraví a vlastnictví. Újma způsobená obchodní korporací se však vždy, byť odvozeně, promítne v hodnotě společnosti, ochranná norma § 71 odst. 1 ZOK proto ochraňuje vlastnictví. Užití německé doktríny by znamenalo faktickou nemožnost nahrazení prosté ekonomické škody dle § 71 odst. 1 ZOK. Je vhodné podotknout, že aplikace německé úpravy nahrazování újmy v případech faktického koncernu dle § 317 AktG je značně odlišná v porovnání s českou.

Německé soudy jsou si vědomy komplikovanosti uplatnění nároku na náhradu újmy spojenou často s důkazní nouzí navrhovatele v minulosti dokonce pojímaly odpovědnost řídicí osoby jako odpovědnost objektivní¹²⁶, aby nedošlo k úplné obsolentnosti paragrafu 317 AktG.¹²⁷ I přesto došlo v Německu do roku 2005, tedy za více než 50 let účinnosti Aktiengesetz, pouze k jednomu úspěšnému nahrazení újmy dle tohoto ustanovení.¹²⁸ Pokud by se česká úprava inspirovala německou doktrínou a fakticky tak znemožnila náhradu prosté ekonomické škody dle § 71 odst. 1 ZOK, jednalo by se o další problém pro řízenou osobu, případně pro její menšinové společníky. Náhrada újmy zejména v rámci nepřiznaného koncernu by pak dle mého názoru nadále zůstávala pouze teoretickou možností bez praktických dopadů. Mám proto za to, že v případě újmy v koncernu by nebylo vhodné přejímat německou doktrínu týkající se nahrazování prosté ekonomické újmy.

¹²⁵ Tamtéž, s. 1549 (§ 2910 OZ).

¹²⁶ Být analogicky aplikované na Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH). K vývoji odpovědnosti GmbHv německém právním řádu srov. REICH-GRAEFE, René. Changing Paradigms: The Liability of Corporate Groups in Germany. *Connecticut Law Review*. 2005, roč. 37, č. 37, s. 806.

¹²⁷ Srov. např. Rozsudek Bundesgerichtshof ze dne 23. 09. 1991, sp. zn. II ZR 135/90.

¹²⁸ REICH-GRAEFE, René. Changing Paradigms: The Liability of Corporate Groups in Germany. *Connecticut Law Review*. 2005, roč. 37, č. 37, s. 814.

2. 2. 3. Příčinná souvislost v intencích paragrafu 71 odst. 1 ZOK

Podstatným požadavkem specifikujícím posuzování příčinné souvislosti dle § 2910 OZ je vazba mezi vlivem na řízenou osobu a jejím následným chováním. Jinými slovy řízená osoba se musí zachovat určitým způsobem právě v důsledku rozhodujícího významného vlivu řídicí osoby.

Prosazením vlivu dojde ke změně chování řízené osoby. Zákon vyžaduje, aby řídicí osoba řízenou osobu ovlivnila „rozhodujícím významným způsobem“. Sousedství rozhodující významný způsob však není definováno ani zákonem, ani judikatorně. Lze se domnívat, že vliv řídicí osoby nemusí být jediným důvodem, proč se řízená osoba zachovala určitým způsobem, nicméně výsledné chování musí být převážně určen a formulováno prosazením vlivu.¹²⁹

Lze se však setkat i s tezí striktnější, podle které by se rozhodující významný vliv určil s pouze užitím *condicio sine qua non*. Podstatné pro určení rozhodujícího významného vlivu by tedy bylo, zda by se řízená společnost chovala určitým způsobem, nedošlo-li by k faktickému vykonání vlivu ze strany osoby řídicí.¹³⁰ Tato teze se však jeví problematická zejména v případě, pokud by se řízená osoba bez vlivu řídicí osoby sice chovala odlišně, ale ne zásadně odlišně. V takovém případě by se jevila aplikace § 71 odst. 1 ZOK jako dosti komplikovaná.

Jeví se proto rozumnější zkoumat, zdali by se řízená osoba chovala výrazně odlišně, pokud by k prosazení vlivu nedošlo.¹³¹ Následně, pokud by bylo zjištěno, že by se řízená osoba sice chovala odlišně, nikoliv však výrazně odlišně, mohlo by dojít k aplikaci § 71 odst. 1 ZOK.

Od vlivu je potřeba odlišovat situace, kdy řízená osoba uzavře smlouvu s třetí osobou v rámci své podnikatelské činnosti (např. smlouva o úvěru). S. Černá a P. Čech se domnívají, že tyto situace lze podřadit pod ovlivňování (podle dřívější právní úpravy) prostřednictvím třetí osoby.¹³² Ačkoliv úvěrující banka může mít fakticky velmi výrazný vliv na řízenou společnost, nenaplnuje její jednání ani definici vlivu dle § 71 odst. 1 ZOK (ledaže by se

¹²⁹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 594 (§ 71 ZOK).

¹³⁰ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 206 (§ 71 ZOK).

¹³¹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 594 (§ 71 ZOK).

¹³² ČERNÁ, Stanislava, ČECH, Petr. Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům. *Obchodněprávní revue*, 2009, roč. 1, č. 1, s. 10.

smlouva svých charakterem blížila ovládací smlouvě dle obchodního zákoníku).¹³³ Pokud však bude běžná smlouva obsahovat závazky určitého typu, které by mohly mít charakter významného rozhodujícího vlivu, nebude vynucování těchto závazků představovat rozhodující významný vliv.¹³⁴ Argumentovat lze rovněž systematickým výkladem, kdy právo podnikatelských seskupení nemá přímou návaznost na smluvní právo.¹³⁵

Pro správné posouzení nároku na náhradu újmy je však nezbytné posoudit více příčinných souvislostí. Vedle příčinné souvislosti mezi vlivem řídicí osoby a chováním řízené osoby se posuzuje rovněž příčinná souvislost mezi vlivem řídicí osoby a újmou, která vzniká řízené osobě (přírodní i právní kauzalitu).¹³⁶ V případě postupu dle § 2910 věty první OZ je rovněž potřeba posoudit, zda k újmě došlo zásahem do absolutního práva řízené osoby. V případě postupu dle § 2910 věty druhé OZ je pak potřeba posuzovat příčinnou souvislost s ohledem na nexus protiprávnosti. Posuzování těchto příčinných souvislostí je však natolik komplexní a složitou otázkou, že není v této práci podrobně rozebráno.¹³⁷

2. 2. 4. Protiprávnost

Protiprávnost je dalším z předpokladů, jehož naplnění je třeba zkoumat. Jedná se o objektivní prvek, protiprávním jednáním je takové jednání, které se přiči zákonnému zákazu nebo příkazu.¹³⁸ Jak již bylo uvedeno výše, samotný vliv protiprávní není, protiprávní je pouze takový vliv, který má za následek vznik újmy řízené osobě. Pro české deliktární právo je typické, že moment vzniku protiprávnosti je spojen s jednáním, nikoliv s účinkem (hovoří se o teorii jednání).¹³⁹ Musíme tedy zkoumat, zda samo jednání bylo protiprávní, či nikoliv. Stejně jednání nemůže být v některých případech posouzeno jako protiprávní, zatímco v jiných v souladu s právem.¹⁴⁰

Procesní odpovědnost za prokázání protiprávnosti nese řízená osoba jako poškozená. S ohledem na teorii jednání je podmínka protiprávnosti naplněna tehdy, když dojde k:

¹³³ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 595 (§ 71 ZOK).

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 203 (§ 71 ZOK).

¹³⁷ K posuzování příčinných souvislostí dle § 2910 viz např. BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1549 a násl. (§ 2910 OZ).

¹³⁸ Tamtéž, s. 1542.

¹³⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 929 (§ 2910 OZ).

¹⁴⁰ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1542 (§ 2910 OZ).

- a) naplnění jednání řídicí osoby, případně když lze jednání řídicí osobě přičíst,
- b) naplnění následku, tedy buďto porušení absolutního práva nebo ochranné normy,
- c) naplnění příčinné souvislosti mezi jednáním a následkem.

Tyto tři předpoklady je nutno rozšířit rovněž o negativní podmínku v podobě neexistence okolnosti vylučující protiprávnost, nesmí se tedy jednat o případy nutné obrany (§ 2905 OZ), krajní nouze (§ 2906 OZ), dovolené jednání v rámci svépomoci (§ 14 OZ), o výkon práva či o souhlas poškozeného.¹⁴¹ S ohledem na povahu jednání, tedy jednání ovlivněním, je užití některých okolností vylučujících protiprávnost obtížně představitelných.

Vyzdvihnout lze především souhlas poškozeného. Řídicí osoba by pravděpodobně byla schopna ovlivnit chování statutárního orgánu řízené osoby tak, aby se zachovala určitým způsobem a zároveň souhlasila s vlastním poškozením. Nehledě na možnou osobní odpovědnost statutárního orgánu řízené osoby je rovněž potřeba se zabývat otázkou, zdali lze tento souhlas udělit. Udělení souhlasu by totiž vylučovalo, případně omezovalo, odpovědnost řídicí osoby za újmu, kterou řízené osobě způsobí. Řízená osoba však je nepochybně slabší stranou, dle § 2898 OZ by se pak „nepřihlíž[elo] se ani k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje právo slabší strany na náhradu jakékoli újmy“. Užití souhlasu poškozeného jako okolnosti vylučující protiprávnost tak fakticky takřka nepřipadá v úvahu.

Lze tedy shrnout, že aby ovlivnění bylo protiprávní, musí současně splnit předpoklady pro jednání, následek a příčinnou souvislost mezi jednáním a následkem. Navíc nesmí být přítomna okolnost vylučující protiprávnost.

2. 2. 5. Újma

Dalším z předpokladů je vznik újmy. Může se jednat o jakoukoliv škodu, která se projeví v majetkové sféře poškozené osoby a je objektivně vyjádřitelná v penězích.¹⁴² Nemajetková újma může být nahrazena dle § 3 odst. 2 ZOK v případech, kdy protiprávnost činu zakládá porušení pravidla stanoveného v zákoně o obchodních korporacích,¹⁴³ při aplikaci § 71 odst. 1 ZOK tak bude vždy nahraditelná rovněž nemajetková újma. Jedná se o zvláštní pravidlo navazující na § 2894 odst. 2 OZ. Nemajetková újma bude sanována

¹⁴¹ B. Havel mezi okolnosti vylučující protiprávnost poněkud nevhodně řadí rovněž možnost exkulpace dle § 71 odst. 1 ZOK. Protiprávnost však tvoří objektivní prvek, exkulpace je tedy zkoumána zvlášť v rámci zavinění. HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 205 (§ 71 ZOK).

¹⁴² Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 11. 1970, č. Rc 55/71. s. 151.

¹⁴³ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1499 (§ 2984 OZ).

zadosti učiněním, s ohledem na § 2951 OZ tedy v penězích v případě, kdy jiný způsob nezajistí skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy. Nahraditelná je rovněž i čistá ekonomická škoda, ovšem pouze dle § 2910 věta druhá OZ.¹⁴⁴

Zákon o obchodních korporacích nestanovuje, do kdy má být újma uhrazena.¹⁴⁵ Paragraf 71 odst. 2 ZOK pouze konstruuje další právní následek pro řídící osobu v případě, kdy nebude újma nahrazena do konce účetního období, ve kterém vznikla, případně v jiné dohodnuté přiměřené lhůtě. Tímto právním následkem je povinnost nahradit i újmu, která v této souvislosti vznikla společníkům poškozené osoby.¹⁴⁶ Samotná povinnost nahradit újmu vzniká dle § 1721 a § 2952 OZ již v okamžiku vzniku újmy. V závislosti na konkrétní újmě jím může být např. hypotetický den, v němž se měl zvýšit majetek poškozené osoby (v případě ušlého zisku).¹⁴⁷ Ustanovení § 71 odst. 2 ZOK tak rozvádí možnosti aplikace § 213 OZ upravujícího reflexní škodu.

Dalším následkem vzniku újmy dle § 71 odst. 1 ZOK je vznik zákonného ručení za splnění těch dluhů poškozené osoby, které nemůže v důsledku ovlivnění zcela nebo zčásti splnit.¹⁴⁸ Doležil doporučuje podle vzoru zahraničních právních úprav interpretovat toto pravidlo restriktivně, k jeho užití by mělo dojít až tehdy, skrývá-li se vlivná osoba za osobu ovlivněnou.¹⁴⁹ Častější použitelnosti nenahrává ani skutečnost, že je to právě věřitel poškozené osoby, který musí prokázat, že poškozená osoba není schopna uspokojit své závazky právě z důvodu ovlivnění. Právě prokázání této příčinné souvislosti je problematický, neuspokojený věřitel totiž bude pravděpodobně v důkazní nouzi.

2. 2. 6. Zavinění

Zavinění tvoří na rozdíl od protiprávnosti subjektivní kategorii a bývá již tradičně charakterizováno jako „*psychický vztah škůdce k vlastnímu jednání přičítajícímu se objektivnímu právu a ke škodě jakožto protiprávnímu výsledku tohoto jednání*“.¹⁵⁰ Zavinění je proto nezbytné posuzovat ve vztahu ke konkrétnímu člověku, a toto jednání následně za splnění

¹⁴⁴ Srov. kapitola 2. 1. 2.

¹⁴⁵ Opačně a nesprávně DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 597 (§ 71 ZOK).

¹⁴⁶ § 72 zákona č. 90/2012 Sb., zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 08. 2009, sp. zn. 3 Tdo 559/2009.

¹⁴⁸ § 71 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb., zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 596 (§ 71 ZOK).

¹⁵⁰ ŠVESTKA, J. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku.* 1. vydání. Praha: Academia, 1966, s. 117

výše uvedených podmínek přičíst řídicí osobě. S ohledem na deliktní pojetí § 71 odst. 1 ZOK je presumováno zavinění dle § 2911 OZ ve formě nedbalosti.

Možnost exkulpace je však pro případy aplikace § 71 odst. 1 ZOK blíže specifikována. Řídicí osoba musí prokázat, že „*mohl[a] při svém ovlivnění v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu ovlivněné osoby*“.¹⁵¹ S ohledem na formulační podobnost s § 51 ZOK se lze domnívat, že je vůči řídicí osobě konstruovaná quasi povinnost péče řádného hospodáře. Chce-li se řídicí osoba exkulpat, musí být schopna obhájit, že vliv měl být činěn tak, aby z něj řízená osoba benefitovala.¹⁵² Pro posouzení vlivu lze pak v daném případě interpretačního vodítka paragrafu 52 odst. 1 ZOK, dle kterého „*[p]ři posouzení, zda člen orgánu jednal s péčí řádného hospodáře, se vždy přihlédne k péči, kterou by v obdobné situaci vynaložila jiná rozumně pečlivá osoba, byla-li by v postavení člena obdobného orgánu obchodní korporace*“. Z formulace je patrné objektivizující pojetí exkulpace, což znesnadňuje řídicí osobě její exkulpací.

Řídicí osoba zpravidla ovlivňuje statutární orgán řízené osoby, při analogické aplikaci § 52 odst. 1 ZOK je tedy vyžadováno porovnání výsledku ovlivnění řídicí osoby s jednáním, které by činil statutární orgán řízené osoby, kdyby nebyl ovlivněn. Řídicí osoba navíc zpravidla nebude mít na rozdíl od statutárního orgánu řízené osoby k dispozici všechny informace, na základě kterých by se rozhodovala. B. Havel uvádí, že je pro konkrétní případ důležité, zda je skutečně dán objektivní zájem korporace (tedy řízené osoby).¹⁵³

Objektivizace zavinění je sice pro případy, kdy škůdce odborníkem, typická, paralelu lze spatřovat např. v odpovědnosti odborníka za škodu způsobenou informací nebo radou dle § 2950 OZ. S ohledem na návaznost na § 2912 odst. 2 a § 5 odst. 1 OZ je jednání odborníka posuzováno s jednáním, kterého by odpovídalo té odbornosti odborníka, ke které se škůdce hlásí.¹⁵⁴ Jiný nárok na odbornost je proto kladen např. na praktického lékaře v porovnání se specialistou. V případech exkulpace dle § 71 odst. 1 ZOK však takovýto postup není možný, jednání řídicí osoby bude lhostejno na její informovanosti vždy porovnáváno s jednáním, kterého by se dopustil statutární orgán řízené osoby. Možnosti exkulpace jsou proto mnohem užší a vedou až k faktické nemožnosti jejího využití.

¹⁵¹ § 71 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

¹⁵² HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 207 (§ 71 ZOK).

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ MELZER, Filip. Škoda způsobená informací nebo radou. *Bulletin advokacie*, 2017, roč. 24, č. 1-2, s. 17.

Od případů exkulpace je potřeba odlišovat případy vyrovnání újmy v rámci koncernu dle § 72 odst. 1 ZOK. Za splnění daných podmínek totiž vůbec nedochází k aplikaci § 71 odst. 1 ZOK. Je však nezbytné podotknout, že postup dle § 71 ZOK je přípustný pouze v případech přiznaného koncernu. Výrazná složitost exkulpace spočívající v objektivizaci zavinění je tak další motivací řídicí společnosti, aby došlo k uveřejnění existence koncernu.

2. 3. Vyrovnání újmy

Zákon o obchodních korporacích normuje v § 72 výjimku, která zabraňuje aplikaci § 71 odst. 1 ZOK, nejedná se tedy o exkulpační, či liberační důvod. Předpokládány jsou základní tři podmínky, v případě jejichž naplnění nebude odpovědnost za újmu dle § 71 odst. 1 ZOK zkoumána. První podmínkou je existence přiznaného koncernu dle § 79 odst. 3 ZOK.¹⁵⁵ Druhou podmínkou je vznik újmy v zájmu jiné osoby v rámci koncernu, z újmy řízené osoby tedy musí benefitovat buďto sama řídicí společnost či jiná řízená společnost patřící do stejného koncernu. Poslední podmínkou je konečně vyrovnání újmy řízené osobě. Zákon však stanovuje obecný limit, když stanovuje, že dojde-li v důsledku jednání řídicí osoby vůči řízené osobě k úpadku řízené osoby, nelze ustanovení o vyrovnání újmy vůbec aplikovat.¹⁵⁶

Možnost vyrovnání újmy odráží ekonomickou realitu, kdy koncern sleduje vlastní podnikatelské zájmy celé skupiny, nikoliv zájmy jednotlivých článků.¹⁵⁷ Obligační vztahy, které se tvoří uvnitř koncernu v rámci koncernové politiky, jsou totiž často dlouhodobé, předpokládají nenahodilost a konzistentnost.¹⁵⁸ Jejich přirozenou součástí je, že jednotlivá opatření v rámci koncernové politiky znamenají kladný či záporný efekt pro jednotlivé společnosti.¹⁵⁹ Zájem koncernu však nelze považovat za prostou sumu zájmů všech členů koncernu, a to ani v případě, kdy všechny osoby jsou zcela vlastněny týměž vlastníkem.¹⁶⁰

¹⁵⁵ Blíže k přiznanému koncernu viz kapitolu 1. 4.

¹⁵⁶ § 72 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

¹⁵⁷ ČERNÁ, Stanislava. *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice. Skripta*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 4.

¹⁵⁸ ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*. 2014, roč. 5, č. 2. s. 33.

¹⁵⁹ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 s. 210.

¹⁶⁰ ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*. 2014, roč. 5, č. 2. s. 33.

Koncernový zájem lze totiž považovat za širší než jenom ekonomický zájem. Projevovat se mohou rovněž zájmy sociální, např. zájem na udržení zaměstnanosti v rámci koncernu.¹⁶¹

Výše uvedené reflektuje i § 72 ZOK, dle kterého není nezbytné, aby z újmy řízené osoby benefitovala řídící osoba, postačí, je-li tato újma v zájmu kteréhokoliv z článků koncernu. Benefituující člen přitom ani nemusí být účasten konkrétního jednání způsobujícího újmu.¹⁶²

Pro českou úpravu je pravděpodobně charakteristický užší přístup vyrovnání újmy, k vyrovnání proto nestačí pouhý poukaz na obecné koncernové výhody, ale je požadováno provedení konkrétního vyrovnání způsobené újmy.¹⁶³ Zákon hovoří o přiměřeném vyrovnání, nikoliv o prosté náhradě újmy, vyrovnání proto nemusí přesně odpovídat výši újmy, která byla řízené osobě způsobena. Stejně tak není výslovně limitované, co se týče způsobu nahrazení.¹⁶⁴

Obecný limit tak představuje takové začlenění řízené osoby do koncernu, které nezpůsobuje pouhé „vysávání“ této společnosti, nýbrž vede k dlouhodobému vyvážení výhod a nevýhod pro danou osobu.¹⁶⁵ Dalším obecným limitem je hospodářská účelnost protiplnění, které poškozená osoba obdrží. Způsobem vyrovnání újmy dle § 72 dost. 2 může být rovněž „jiná prokazatelná výhoda“, za tuto výhodu však nelze považovat samostatné členství poškozené osoby v koncernu. Výhodou stejně tak není prestiž spojená s účastí v koncernu a z ní vyplývající větší respekt v obchodních kruzích, pakliže nepřináší konkrétní výhody pro poškozenou společnost, tedy např. nižší úrokové sazby za poskytnutý úvěr.¹⁶⁶

Lze tedy konstatovat, že ačkoliv vyrovnání újmy nevyžaduje úplné nahrazení každé jednotlivé újmy, v dlouhodobé perspektivě musí být všechny újmy v součtu nahrazeny ekvivalentním protiplněním ze strany řídící osoby či zprostředkovaně prostřednictvím jiné řízené osoby. Při posuzování vyrovnání újmy je rovněž podotknout, že „[v]olnost pravidel

¹⁶¹ Inspirací pro sociální důvody může být francouzská judikatura. Blíže ČERNÁ, Stanislava. Ke koncepci podnikatelských seskupení v návrhu obchodního zákona. In: Štenglová, I. (ed.) Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 80 a násl.

¹⁶² HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 s. 210 (§ 72 ZOK).

¹⁶³ ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*. 2014, roč. 5, č. 2. s. 33.

¹⁶⁴ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 602 (§ 72 ZOK).

¹⁶⁵ Tamtéž s. 600.

¹⁶⁶ ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*. 2014, roč. 5, č. 2. s. 33.

*vyrovnání újmy v zásadě nepřímá úměrná míře ochrany věřitelů a menšinových společníků“.*¹⁶⁷

Samotná možnost vyrovnání újmy není jedinou výhodou plynoucí z § 72 ZOK. V případě splnění podmínek tohoto ustanovení rovněž nedochází ke vzniku ručení řídicí osoby věřitelům řízené osoby za splnění těch dluhů, které jim ovlivněná osoba nemůže v důsledku ovlivnění podle § 71 odst. 1 zcela nebo zčásti splnit.¹⁶⁸

Přiměřená doba vyrovnání újmy

Újma musí být dle § 72 odst. 2 ZOK vyrovnána v přiměřené době, zejména s ohledem na výši újmy, příčinu újmy či zvolený způsob vyrovnání. B. Havel je toho názoru, že újma musí být vyrovnána nejpozději do dne vyhotovení zprávy o vztazích dle § 82 a násl. ZOK, tedy do nejpozději do tří měsíců od skončení účetního období. Zdůrazňuje však, že se jedná o pravidlo dispozitivní, které je možno vyloučit dohodou mezi poškozenou a řídicí osobou.¹⁶⁹

Mám za to, že z § 82 odst. 2 písm. f) ZOK, dle kterého se po řízené osobě vyžaduje „posouzení toho, zda [jí] vznikla újma, a posouzení jejího vyrovnání“ v rámci vyhotovení zprávy o vztazích, nelze usuzovat na povinnost vyrovnání újmy do dne vyhotovení této zprávy. Účelem tohoto ustanovení je toliko povinnost analyzovat, zda řízené osobě v rámci zapojení do koncernu újma vznikla a v případě, že ano, povinnost újmu kvantifikovat a analyzovat způsob, jakým bude újma vyrovnána.¹⁷⁰ Zakládalo-li by ustanovení § 82 odst. 2 písm. f) ZOK dispozitivní pravidlo, jak uvádí B. Havel, kladlo by to značné nároky na dohody, které by řídicí a poškozená osoba uzavíraly, především s ohledem na definování újmy, která poškozené (řízené) osobě vznikla. Újma se totiž může projevit mnohem později, a to například následným poklesem ceny akcií řízené osoby. Takovouto dohodu navíc nelze uzavřít před vznikem újmy. S ohledem na postavení řízené osoby jako slabší strany by se k této dohodě dle § 2898 OZ nepřihlíželo.

Z výše uvedených důvodů je vhodnější se přiklonit k výkladu, že přiměřená doba není vázána na účetní období ani na den vyhotovení zprávy o vztazích. Nejedná se totiž o náhradu jednotlivé újmy, ale o vyvažování zájmů v rámci koncernu, v čemž je potřeba spatřovat

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 33.

¹⁶⁸ § 71 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁹ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 s. 211.

¹⁷⁰ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 641 (§ 82 ZOK).

zásadní rozdíl.¹⁷¹ Doležil je toho názoru, že přiměřená doba osciluje mezi několika měsíci až několika lety, přičemž jako hraniční z hlediska předvídatelnosti a reálnosti uvádí dobu pěti let.¹⁷²

2. 4. Shrnutí

Zákon o obchodních korporacích obecně nezakazuje ovlivňování společností jinými subjekty. Ustanovení paragrafu 71 ZOK však poskytuje obchodním korporacím ochranu v případě, kdy v důsledku ovlivnění vznikne společnosti újma. Jelikož lze vlivem rozumět způsobení jakékoliv změny chování dotčené osoby, je aplikovatelnost tohoto ustanovení velmi široká, výše je však rozebírána konkretizace s ohledem na vztah řídicí a řízené osoby.

Způsobení újmy ovlivněním je porušením zákona, újma je proto nahrazována dle § 2910 občanského zákoníku, s přihlédnutím ke specifickým § 71 ZOK. Ke vzniku nároku na náhradu újmy je potřeba kumulativně naplnit požadavky jednání, následku, příčinných souvislostí, protiprávnosti, vzniku újmy a zavinění. V případě přiznaného koncernu lze nahrazovat újmu dle § 71 pouze v případě, kdy nejsou splněny požadavky pro vyrovnání újmy dle § 72 ZOK, případně pokud k vyrovnání újmy nedojde.

Vliv může být dle § 71 odst. 3 ZOK buďto přímo, nebo prostřednictvím jiných osob. Klíčové je v tomto ohledu posouzení konkrétního jednání s ohledem na jeho přičitatelnost. Řídící osobě lze v krom jednání jejího statutárního orgánu přičíst v širokém spektru případů rovněž jednání zaměstnanců, v určitých případech poté rovněž jednání faktického ředitele. Řídící osoba může být teoreticky odpovědná dle § 71 odst. 1 ZOK i za opomenutí, v důsledku kterého byla řízené osobě způsobena újma, avšak pouze v případě, kdy činnost řídicí osoby fakticky zcela nahrazuje činnost statutárního orgánu řízené osoby.

Dojde-li k naplnění předpokladů paragrafu 71 odst. 1, je nahraditelná jak majetková tak nemajetková újma. Nahraditelná je rovněž čistá ekonomická škoda, avšak pouze za splnění podmínek § 2910 věty druhé OZ. Ve většině případů však bude pravděpodobně užito § 2910 věty první OZ, neboť způsobená následkem jednání řídicí osoby bude zásah do absolutního práva osoby řízené.

Vliv na řízenou osobu musí být rozhodující a významný, není však nezbytné, aby se řízená osoba zachovala určitým způsobem pouze z důvodu ovlivnění ze strany řízené osoby, vyžaduje se však, aby změna chování byla způsobena hlavně z důvodu prosazení vlivu.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 601 (§ 72 ZOK).

¹⁷² Tamtéž.

Zkoumání rozhodnosti a významnosti vlivu je proto otázkou zkoumání jedné z příčinných souvislostí.

Prokázání protiprávnosti je dalším z předpokladů pro úspěšné uplatnění nároku na náhradu újmy dle § 71 odst. 1 ZOK. Posuzuje se objektivně a prokazuje ji řízená osoba. Podaří-li se však řízené osobě prokázat existenci jednání, následku a příčinných souvislostí, bude tím zároveň prokázána protiprávnost, pokud nebude přítomna existence okolnosti vylučující protiprávnost. Z povahy věci však vyplývá, že existenci této okolnosti bude prokazovat osoba řídící, nikoliv osoba řízená.

Zavinění ve formě nevědomé nedbalosti je naopak presumováno a je na řídící osobě, aby prokázala, že nejednala zaviněně. Jedná se o objektivizovaný subjektivní předpoklad, přičemž exkulpace je velmi komplikovaná, neboť naplnění exkulpačního důvodu je porovnáváno s jednáním, které by měl učinit statutární orgán samotné řízené osoby.

V rámci přiznaného koncernu lze újmu vyrovnat dle § 72 ZOK. V případě splnění podmínek daných podmínkami tak nedojde k užití § 71 ZOK, řízená společnost tak nejenže nemusí nahrazovat jednotlivě každou újmu, ale nedochází ani ke vzniku dalších právních následků spojených s ovlivněním, tedy ke vzniku zákonného ručení či ke vzniku odpovědnosti za újmu, která v důsledku ovlivnění vznikne přímo společníkům řízené osoby. Institut vyrovnání újmy tak na jedné straně umožňuje efektivnější fungování jednotného řízení, na druhé straně zachovává standard ochrany minoritních společníků a věřitelů řízené osoby. V delším časovém období mají sice být všechny újmy vyrovnány, není ovšem potřeba nahrazovat každou jednotlivou újmu. Vede-li však koncernová politika k nevyrovnávání újmy, a tedy k systematickému poškozování řízené osoby, bude i v přiznaném koncernu aplikovatelný § 71 odst. 1 ZOK, včetně všech právních následků s tím spojených. Ustanovení o vyrovnání újmy rovněž nelze aplikovat v případě, kdy dojde vlivem řídící osoby k úpadku osoby řízené.

Cílem ustanovení zákona umožňující nahrazení újmy, která vzniká v důsledku ovlivnění, má za cíl umožnit nejen ochranu samotných ovlivněných, ovládaných, případně řízených osob, ale odvozeně i ochranu dalších společníků, věřitelů či zaměstnanců. Samotná možnost nahrazení újmy však často nemusí být realizovatelná, pokud by zároveň neexistovaly další instituty poskytující ochranu těmto subjektům. Pro ochranu řízených osob je pravděpodobně nejdůležitějším ochranným nástrojem povinnost vypracování zprávy o vztazích. Díky těmto zprávám mají společníci řízených osob, ale i další osoby, možnost se

seznámit se způsobem, jakým řízené osobě vznikala v důsledku prosazování vlivu újma a jakým způsobem se předpokládá sanování této újmy. Možnost přezkoumání této zprávy nezávislým znalcem na žádost společníka rovněž přispívá k informovanosti.

Vedle zprávy o vztazích jsou společníků řízené osoby ochraňovány dalšími způsoby. Zmínit lze možnost tzv. *sell-outu* dle § 89 ZOK upravujícího nucený odkup podílu společníků. V praxi často nejjednodušší možností pak bude uplatnění tzv. *wall street rule*¹⁷³, tedy v případě, kdy společník nesouhlasí se směrem, kterým se společnost ubírá, má svůj podíl jednoduše prodat. Zvýšená ochrana věřitelů řízené osoby se pak projevuje v insolvenčním řízení, například v podobě omezení hlasovacích práv řídicí osoby, která je rovněž věřitelem.

¹⁷³ Srov. MACGREGOR, Radka. Americká koncepce akciové společnosti a vztahů v ní. *Právní rozhledy*. 2004, roč. 12, č. 23, s. 869.

Závěr

Újmu může řídicí osoba způsobit řízené osobě mnoha způsoby, tato práce se však zaměřuje na možnost nahrazení újmy dle § 71 odst. 1 ZOK. Ačkoliv je aplikovatelnost tohoto ustanovení mnohem širší, neboť dopadá i na nižší stupně propojení, vykazují vztahy mezi řídicí a řízenou osobou specifika, která je nutná reflektovat. Aby bylo možné tato specifika rozvinout, je potřeba nejprve definovat jednotlivé pojmové znaky koncernu.

Za koncern lze označit pouze takové sdružení, které naplňuje tři základní předpoklady. Jsou jimi existence řídicí osoby, řízené osoby a jednotného řízení. Zatímco řídicí osobou může být kdokoliv, neboť dokonce není vyžadována ani její právní subjektivita, řízenou osobou může být pouze obchodní korporace. Jednotné řízení je pojímáno široce, vedle finančního plánování na úrovni celé skupiny lze rovněž zmínit třeba oblast organizační, případně oblast formování společné marketingové strategie. Správné definování koncernu má přitom dalekosáhlé dopady. Pro aplikaci § 71 odst. 1 ZOK je však patrně nejdůležitější rozdělení tzv. přiznaného a nepřiznaného koncernu. Mám přitom za to, že není nezbytné, aby byla existence koncernu uveřejněna rovněž i na internetových stránkách řídicí osoby. Pouze přiznaný koncern může využívat institutu vyrovnání újmy dle § 72 ZOK.

Pro správné pochopení § 71 ZOK je nezbytné si uvědomit, čí zájmy jsou ochraňovány. Nejedná se jen o zájem samotné řízené osoby, přímo, či nepřímo jsou ochraňovány rovněž zájmy společníků řízené osoby, věřitelů a zaměstnanců. Toto ustanovení se proto aplikuje i v případě, kdy by řízená osoba byla ze sta procent vlastněna osobou řídicí.

Ustanovení § 71 odst. 1 ZOK netvoří samostatnou skutkovou podstatu, je-li vlivem způsobena újma, dochází k porušení zákonného pravidla, aplikace je možná současně s jednou ze skutkových podstat § 2910 OZ. Nahrazovat přitom lze majetkovou i nemajetkovou újmu, v určitých případech je nahraditelná rovněž čistá ekonomická škoda.

S odpovědností za újmu dle § 71 odst. 1 ZOK mohou být spjaty rovněž další právní následky. Prvním následkem je vznik zákonného ručení za splnění těch dluhů, které řízená osoba nemůže v důsledku ovlivnění zcela nebo zčásti splnit. Dalším následkem je povinnost nahrazování újmy společníkům řízené osoby v případě, kdy nebude újma nahrazena v určeném období. Striktnost této úpravy může překvapit, rozhodně je však namístě. V praxi totiž dobře fungující přiznané koncerny využívají možnosti vyrovnání újmy dle § 72 ZOK, ustanovení § 71 ZOK na ně tudíž často vůbec nemůže dopadat. Naproti tomu v případě nepřiznaných koncernů často vlivem řídicí osoby vůbec nedochází k nahrazení újmy. V České

republice o tom může svědčit nízký počet těchto sporů a tudíž nepříliš rozvinutá judikatura. Podíváme-li se do Německa, zjistíme navíc, že úspěšnost žalob na náhradu škody v případě faktických koncernů je téměř nulová. Mám proto za to, že se české koncernové právo vydalo správným směrem, když umožňuje značnou ochranu menšinovým společníkům a věřitelům řízených osob.

Zákon naopak významně zvýhodňuje přiznané koncerny, když jim umožňuje dlouhodobé vyrovnávání újmy mezi jednotlivými členy koncernu. Při správném vyrovnávání újmy dochází k neaplikaci § 71, čímž je koncernům umožněno mnohem pružněji reagovat na situaci na trhu. Z přiznání koncernu benefitují rovněž menšinoví akcionáři, věřitelé a nepřímo i zaměstnanci řízené osoby. Lze totiž předpokládat, že budou mít k dispozici více informací, které jim lépe umožní hájit své zájmy.

Celkové hodnocení odpovědnosti řídicí osoby za újmu, kterou způsobí řízené osobě, není v této práci vyčerpávající. S přihlédnutím k rozsahu této práce nebyla větší pozornost věnována jednotlivým příčinným souvislostem, jejichž vyhodnocení je přitom klíčové. Postup pro jejich vyhodnocování je však i v české literatuře dobře popsán a ve vztahu mezi řídicí a řízenou osobou nevykazuje specifika, s výjimkou příčinné souvislosti posuzující rozhodující významný vliv. Toto specifikum je však samostatně rozebráno. Nadto si značnou pozornost zaslouží rovněž další související instituty, jako zpráva o vztazích či sell-out. Podrobná analýza těchto institutů v jedné práci tak zůstává návrhem k budoucí vědecké činnosti.

Seznam literatury

Právní předpisy:

Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění zákona č. 179/2013 Sb., účinném ke dni 31. 12. 2013.

Zákon BGBI. I S. 1089 ze dne 06. 09. 1965 (Aktiengesetz), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 304/2013 Sb., zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 586/1992 Sb., zákon České národní rady o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Insolvency Act 1986.

Code de commerce (1807).

Odborné publikace:

BĚLOHLÁVEK, Alexandr J. a kol. Komentář k zákonu o obchodních korporacích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 2736 s.

ČECH, Petr, ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. 1. vydání. Praha: Bova Polygon, 2016, 376 s.

- ČERNÁ, Stanislava. Ke koncepci podnikatelských seskupení v návrhu obchodního zákona. In: Štenglová, I. (ed.) Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 448 s.
- ČERNÁ, Stanislava. *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice. Skripta.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, 140 s.
- DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní zákoník - komentář, Díl I. § 1 - § 92e.* 1. vydání. Praha: Polygon, 2002, 847 s.
- ELIÁŠ, Karel. *Komentář k § 420. In ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek.* 1. vydání. Praha: Linde, 2008, 2640 s.
- EMMERICH, Volker. HABERSACK, Mathias. *Konzernrecht.* 10. vydání. München: C. H. Beck, 2013, 621 s.
- EMMERICH, Volker. HABERSACK, Mathias. *Aktien- und GmbH-Konzernrecht (Kommentar).* 8. vydání. München: C. H. Beck, 2016, 1033 s.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 2080 s.
- KÖTZ, H., WAGNER, G. *Deliktsrecht.* 10. vydání. München: Luchterhand, 2006, 330 s.
- LARENZ, Karl: *Lehrbuch des Schuldrechts, Band I., Allgemeiner Teil,* 14. vydání, München: C. H. Beck, 1987, 690 s.
- LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 1608 s.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014, 1264 s.
- PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 3120 s.
- POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 448 s.
- SCHMIDT, Karsten. *Gesellschaftsrecht.* 2. vydání. Heymann: Köln; Berlin; Bonn; München: 1991, 1964 s.
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku.* Praha: C. H. Beck, 2013, 544 s.

ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1144 s.

ŠVESTKA, J. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Academia, 1966, 316 s.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 1516 s.

THEISEN, René, Manuel. *Der Konzern: betriebswirtschaftliche und rechtliche Grundlagen der Konzernunternehmung*. Stuttgart:Poeschel, 1991, 624 s.

Odborné články:

BRYCHTA, Michal. Koncernový únos – co ještě mohou koncernoví věřitelé?. *Bulletin advokacie*, 2017, roč. 23, č. 6, s. 49.

ČERNÁ, Stanislava, ČECH, Petr. Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům. *Obchodněprávní revue*, 2009, roč. 1, č. 1, s. 10.

ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek. *Obchodněprávní revue*, 2013, roč. 5, č. 6, s. 169.

ČERNÁ, Stanislava. K rozdílům mezi německou a francouzskou koncepcí skupin společností. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 8, s. 283

ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*. 2014, roč. 5, č. 2. s. 33.

HAVEL, Bohumil. Forum Europaeum on Company Groups: Návrhy na usnadnění přeshraničního řízení koncernů v Evropě. *Obchodněprávní revue*. 2016, roč. 7, č. 2, s. 59.

HENTZEN, Matthias. Konzerninnenfinanzierung nach BGHZ 157, 72. *Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht*, 2005, roč. 33, č. 34, s. 498 - 499.

KÜHN, Zdeněk. Fikce samostatnosti právnických osob a její prolomení. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 11, s. 542.

LOGESOVÁ, Jitka. Pojem „jednotné řízení“ v koncernu. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 10, č. 11, s. 554.

LOKAJÍČEK, Václav. Doktrína Piercing the Corporate Veil neboli prolomení majetkové samostatnosti právnické osoby a její možnosti v českém obchodním právu. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 23, s. 425.

MACGREGOR, Radka. Americká koncepce akciové společnosti a vztahů v ní. *Právní rozhledy*. 2004, roč. 12, č. 23, s. 869.

MELZER, Filip. Škoda způsobená informací nebo radou. *Bulletin advokacie*, 2017, roč. 24, č. 1-2, s. 17.

PIPKOVÁ, Petra. J. Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910). *Právník*, 2013, roč. 152, č. 9, s. 872.

REICH-GRAEFE, René. Changing Paradigms: The Liability of Corporate Groups in Germany. *Connecticut Law Review*. 2005, roč. 37, č. 37, s. 806.

SIGMUND, Adam. Kdo, kdy a proč musí odhalit skutečného majitele korporace. *Bulletin advokacie*, 2017, roč. 24, č. 6, s. 40.

STRUHÁROVÁ, Beata, SALAČ, Jaroslav. Nabídky převzetí v Evropské unii a české právo. *Právní zpravodaj*, 2003, roč. 4, č. 2, s. 8.

Soudní rozhodnutí:

Bouygues Immobilier SA, Aniceto Fernandes Viegas, Óscar Cabanez Rodriguez, C-186/12.

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 11. 1970, č. Rc 55/71.

Rozsudek Landesgericht Oldenburg ze dne 14. 03. 1991, sp. zn. 15 O 478/88.

Rozsudek Bundesgerichtshof ze dne 23. 09. 1991, sp. zn. II ZR 135/90.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2003, sp. zn. Rc 78/2003 25 Cdo 1754/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2005, 29 Cdo 3661/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. 32 Odo 873/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 08. 2009, sp. zn. 3 Tdo 559/2009.

Rozsudek ze dne 20. 6. 2013, Impacto Azul Impacto Azul Lda v. BPSA 9 – Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA, Bouygues Imobiliária – SGPS Lda, Bouygues Immobilier SA, Aniceto Fernandes Viegas, Óscar Cabanez Rodriguez, C-186/12.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 08. 2015, sp. zn. 25 Cdo 482/2005.

Další zdroje:

Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). s. 28.

Konsolidovaná verze důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. s. 82 .

Principles of European Tort Law

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na odpovědnost řídící osoby za újmu, kterou způsobí řízené osobě. Hlavní důraz je přitom kladen na možnost aplikace § 71 odst. 1 ZOK, dle kterého lze nahradit újmu způsobenou vlivem. Posuzováno je využití tohoto ustanovení v koncernech. Vymezeny jsou proto jednotlivé definiční znaky koncernu, aby bylo snadněji pochopitelné, na jaké vztahy dopadá analytická část této práce. Dochází rovněž k vymezení rozdílů mezi přiznaným a nepřiznaným koncernem, jež je následně významné pro možnost vyrovnání újmy dle § 72 ZOK.

Následně se práce zabývá jednotlivými předpoklady pro aplikaci § 71 odst. 1 ZOK. Zhodnocena je přitom rovněž možnost exkulpace řídící osoby, případně možnost vyrovnání újmy. Okrajově jsou představeny taktéž další podstatné instituty související s odpovědností řídící osoby. Závěrem jsou představeny další návrhy komplexního výzkumu v této oblasti.

Abstract

This thesis focuses on the liability of the dominant entity for the damage caused to the dependant person. The main emphasis is put on the applicability of Section 71 (1) of the Act No. 90/2012 Coll. on Commercial Companies and Cooperatives (Business Corporations Act), which allows compensation for the damage caused by influence. This research is focused on the applicability of this Section within concerns. Defining characteristics of concerns are therefore presented in order to make it easier to follow the analytical part of this thesis. The difference between admitted and non-admitted concern is also stressed out, as it plays key role in the possibility of exemption from obligation to compensate damage according to Section 72 Business Corporation Act.

Subsequently, the thesis deals with the individual requirements form the application of Section 71 (1) Business Corporation Act. The possibility of the dominant entity's exculpation is evaluated and so is the possibility of exemption from obligation to compensate damage. Other essential institutes related to the liability of the dominant entity are briefly discussed as well. Consequently, other proposals for the comprehensive research within this area are presented.

Klíčová slova

Odpovědnost, řídicí osoba, řízená osoba, jednotné řízení, koncern, přiznaný koncern, nepřiznaný koncern, jednání, následek, příčinná souvislost, protiprávnost, újma, čistá ekonomická škoda, zavinění, exkulpace, vyrovnání újmy, ručení, sell-out, zákon o obchodních korporacích, podnikatelská seskupení, vliv, ovládání, náhrada újmy

Keywords

Liability, dominant entity, dependant person, single management, concern, admitted concern, non-admitted concern, act, consequence, causal nexus, illegality, damage, pure economic loss, causation, exculpation, exemption from the obligation to compensate damage, sell-out, Business Corporation Act, influence, control, damages